T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

REZONANSLI DÖNÜŞTÜRÜCÜLERİN İNCELENMESİ VE İZOLELİ BİR UYGULAMASININ GERÇEKLEŞTİRİLMESİ

SÜMEYYE BÜYÜKTORUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ELEKTRİK MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI
ELEKTRİK MAKİNALARI VE GÜÇ ELEKTRONİĞİ PROGRAMI

DANIŞMAN
PROF. DR. AHMET FARUK BAKAN

İSTANBUL, 2019

T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

REZONANSLI DÖNÜŞTÜRÜCÜLERİN İNCELENMESİ VE İZOLELİ BİR UYGULAMASININ GERÇEKLEŞTİRİLMESİ

Sümeyye BÜYÜKTORUN tarafından hazırlanan tez çalışması 18.07.2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Elektrik Mühendisliği Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Prof.Dr. A.Faruk BAKAN

Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Prof.Dr. A.Faruk BAKAN

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Doç.Dr. A.Hülya OBDAN

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Prof.Dr. Abdulkadir BALIKÇI

Gebze Teknik Üniversitesi _____

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında yumuşak anahtarlama özelliği sayesinde DC-DC dönüştürücüler arasında önemli bir yer tutan rezonanslı dönüştürücüler incelenmiş ve son yıllarda sahip olduğu avantajlar sayesinde popülerliğini giderek arttırmış LLC rezonans dönüştürücü detaylı olarak analiz edilmiş, simülasyon çalışmaları yapılmış ve 24V/8.5A çıkışlı bir LLC rezonans dönüştürücü uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Tez çalışmam boyunca tecrübesi ve pozitif tavrıyla beni en güzel şekilde yönlendiren ve teşvik eden, bilgi ve tecrübesinden faydalandığım kıymetli hocam Prof. Dr. A.Faruk BAKAN'a verdiği emeklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin deneysel çalışmalarında laboratuvar imkanlarından faydalandığım TÜBİTAK MAM Enerji Enstitüsüne, meslek hayatımda kendisinden çok şey öğrendiğim, bilgi ve birikimlerini esirgemeyen ve tez çalışmalarımda da bana destek olan Serkan DOĞANGÜNEŞ'e ve tüm mesai arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Son olarak hayatım boyunca her zaman yanımda olan, beni destekleyip sevgilerini ve emeklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Temmuz, 2019

Sümeyye BÜYÜKTORUN

İÇİNDEKİLER

SİMGE LİSTESİ vi

KISALTMA LİSTESİ viii

ŞEKİL LİSTESİ ix

ÇİZELGE LİSTESİ xi

ÖZET xii

ABSTRACT xiv

BÖLÜM 1

GİRİŞ
- 1.1 Literatür Özeti 1
- 1.2 Tezin Amacı 4
- 1.3 Hipotez 4

BÖLÜM 2

DC-DC DÖNÜŞTÜRÜCÜLER 5
- 2.1 Lineer Dönüştürücüler 6
- 2.2 Anahtarlamalı DC-DC Dönüştürücüler 6
- 2.3 Rezonans Dönüştürücüler 9
  - 2.3.1 Seri Rezonans Dönüştürücü 11
  - 2.3.2 Paralel Rezonans Dönüştürücü 13
  - 2.3.3 Seri-Paralel Rezonans Dönüştürücü 15

BÖLÜM 3

LLC REZONANS DÖNÜŞTÜRÜCÜLER 17
- 3.1 LLC Rezonans Dönüştürücünün Çalışma Prensibi 17
- 3.2 LLC Rezonans Dönüştürücünün Kazanç Eğrisi ve ZVS Çalışma 18
- 3.3 LLC Rezonans Dönüştürücü Çalışma Aralıkları 22

BÖLÜM 4

LLC REZONANS DÖNÜŞTÜRÜCÜ UYGULAMASI 24

4.1 Tasarım Parametrelerinin Belirlenmesi 24
4.2 Tasarlanan Devrenin Simülasyonu 29
4.3 Uygulama ve Deneysel Sonuçlar 34
4.3.1 Tam ve Hafif Yükte Çalışma 41
4.3.2 Yüksüz Çalışma 45

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER 52

KAYNAKLAR 54

ÖZGEÇMİŞ 57

SİMGE LİSTESİ

C_o	Çıkış filtre kondansatörü
C_p	Paralel rezonans kondansatörü
C_r	Rezonans kondansatörü
C_s	Seri rezonans kondansatörü
C_T	Tutma kondansatörü
f_{max}	Maksimum frekans
f_{min}	Minumum frekans
f_n	Normalize frekans
f_r	Rezonans frekansı
f_{r1}	1.rezonans frekansı
f_{r2}	2.rezonans frekansı
f_s	Anahtarlama frekansı
I_p	Primer akımı
I_{Lr}	Rezonans tank akımı
I_m	Mıknatıslanma akımı
i_{din}	Doğrultucu giriş akımı
i_{DS2}	MOSFET drain-source akımı
L_m	Mıknatıslama endüktansı
L_p	Primer taraftaki toplam endüktans
L_r	Rezonans endüktansı
M_g	Devre kazancı
M_{max}	Maksimum devre kazancı
M_{min}	Minumum devre kazancı
n	Transformatör dönüşüm oranı
P_o	Çıkış gücü
R_{ac}	Eşdeğer direnç
R_o	Çıkış yükü
$R_{Loadmin}$	Minumum yük direnci
Q	Kalite faktörü
T_p	Kontrol sinyali periyodu
T_1	Kontrol sinyali iletim süresi
V_c	Kontrol gerilimi
V_f	Geri besleme gerilimi
V_{DS2}	MOSFET drain-source gerilimi

V_{din}	Doğrultucu giriş gerilimi
V_{din}^{F}	Doğrultucu giriş geriliminin temel bileşeni
V_{in}	Giriş gerilimi
V_o	Çıkış gerilimi
V_r	PWM referans gerilimi
V_{ref}	Referans gerilim
V_{st}	Testere dişi gerilim
λ	Bağıl iletim süresi

KISALTMA LİSTESİ

DC	Direct Current
DPS	Distributed Power System
EMI	Electromagnetic Interference
FHA	First Harmonic Approximation
LCD	Liquid Crystal Display
MOSFET	Metal Oxide Semiconductor Field Effect Transistor
PCB	Printed Circuit Board
PDP	Plasma Display Panel
PFC	Power Factor Correction
PFM	Pulse Frequency Modulation
PWM	Pulse Width Modulation
ZCS	Zero Current Switching
ZVS	Zero Voltage Switching

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1 Dağıtık güç sistemi 2
Şekil 1.2 Elektrikli araç alt sistemleri 3
Şekil 2.1 DC-DC Dönüştürücü Sınıflandırılması 6
Şekil 2.2 PWM çalışma prensibi 7
Şekil 2.3 (a) İletimde sert anahtarlama, (b) ZVS ile anahtarlama 8
Şekil 2.4 (a) Kesimde sert anahtarlama, (b) ZCS ile anahtarlama 9
Şekil 2.5 PWM kontrol sinyali 10
Şekil 2.6 PFM kontrol sinyali 10
Şekil 2.7 Rezonans DC-DC dönüştürücü blok diyagramı 10
Şekil 2.8 Yarım köprü seri rezonans dönüştürücü 12
Şekil 2.9 Seri rezonans dönüştürücünün gerilim bölücü davranışı 12
Şekil 2.10 Seri rezonans dönüştürücü kazanç eğrisi 13
Şekil 2.11 Paralel rezonans dönüştürücü 14
Şekil 2.12 Paralel rezonans dönüştürücü kazanç eğrisi 14
Şekil 2.13 Yarım köprü seri-paralel rezonans dönüştürücü 15
Şekil 2.14 Seri-paralel rezonans dönüştücü kazanç eğrisi 16
Şekil 3.1 LLC rezonans dönüştürücü 17
Şekil 3.2 LLC rezonans dönüştürücü kazanç eğrisi 20
Şekil 3.3 Endüktif bölgede akım-gerilim dalga şekilleri 21
Şekil 3.4 Kapasitif bölgede akım-gerilim dalga şekilleri 21
Şekil 3.5 $t0$ -$t1$ aralığı devre diyagramı 22
Şekil 3.6 $t1$ -$t2$ aralığı devre diyagramı 23
Şekil 3.7 $t2$-$t3$ aralığı devre diyagramı 23
Şekil 4.1 Sistemin kazanç eğrisi 26
Şekil 4.2 Temel harmonik yaklaşıma göre oluşturulan eğdeğer devre 27
Şekil 4.3 Farklı m değerleri için $Mmax - Q$ eğrileri 28
Şekil 4.5 $Q1$ ve $Q2$ anahtarlarının kapı sinyalleri, rezonans tank akımı iLr ve mıknatıslanma akımı im 30
Şekil 4.6 Cr, Lr ve transformatörün primer gerilimi 31
Şekil 4.7 $Vgate1$, $Vgate2$, $VDS1$, $VDS2$, ve VT gerilimleri 31
Şekil 4.8 a) $Q1$ anahtarının iletimi b) $Q2$ anahtarının iletimi 32
Şekil 4.9 $Q2$ anahtarının drain-source gerilim ve akımı 32
Şekil 4.10 fs=85kHz, rezonans altı çalışmada iLr ve im akımları 33
Şekil 4.11 fs=115kHz, rezonans üzeri çalışmada iLr ve im akımları 33
Şekil 4.12 LLC rezonans dönüştürücü uygulama devresi şematiği 35

Şekil 4.13 Güç dönüştürücüsü geri besleme devresi 36
Şekil 4.14 a) Tip 1 b)Tip 2 c) Tip 3 kompanzasyon devreleri 36
Şekil 4.15 Optokuplör'lü tip 2 kompanzasyon devresi 37
Şekil 4.16 KA431 entegresinin blok diyagramı 37
Şekil 4.17 Analog kontrolörün blok diyagramı 38
Şekil 4.18 Kontrol diyagramı 39
Şekil 4.19 LLC rezonans dönüştürücü uygulama devresi 40
Şekil 4.20 Uygulama devresi test düzeneği 41
Şekil 4.21 8.5A tam yük çalışmada VT tank gerilimi (sarı) ve iLr tank akımı (mavi). 42
Şekil 4.22 4A çıkış akımında VT tank gerilimi (sarı) ve iLr tank akımı (mavi). 42
Şekil 4.23 0.15A çıkış akımında VT tank gerilimi (sarı) ve iLr tank akımı (mavi). 43
Şekil 4.24 8.5A tam yük durumunda $Q2$ anahtar akımı $iDS2$ (yeşil) ve $Q2$ anahtar gerilimi $VDS2$ (sarı). 44
Şekil 4.25 4A çıkış akımında $Q2$ anahtar akımı $iDS2$ (yeşil) ve $Q2$ anahtar gerilimi $VDS2$ (sarı). 44
Şekil 4.26 0.15A çıkış akımında $Q2$ anahtar akımı $iDS2$ (yeşil) ve $Q2$ anahtar gerilimi $VDS2$ (sarı). 45
Şekil 4.27 Vin =400V, yüksüz durumda VT tank gerilimi (sarı) ve iLr tank akımı (mavi). 46
Şekil 4.28 Yüksüz durumda $Q2$ anahtar akımı $iDS2$ (yeşil) ve $Q2$ anahtar gerilimi $VDS2$ (sarı). 47
Şekil 4.29 Vin=380V-8,5A tam yük durumunda $Q2$ anahtar gerilimi $VDS2\ (sarı), iLr$ tank akımı (mavi), $Q2$ anahtar akımı $iDS2$ (yeşil). 47
Şekil 4.30 Vin=350V-8,5A tam yük durumunda $Q2$ anahtar gerilimi $VDS2\ (sarı), iLr$ tank akımı $(mavi), Q2$ anahtar akımı $iDS2\ (yeşil)$ 48
Şekil 4.31 Vin=380V yüksüz durumda $Q2$ anahtar gerilimi $VDS2$ (sarı), tank akımı iLr (mavi), $Q2$ anahtar akımı $iDS2$ (yeşil). 49
Şekil 4.32 $Vin =$ 350V yüksüz durumda $Q2$ anahtar gerilimi $VDS2$ (sarı), tank akımı iLr (mavi), $Q2$ anahtar akımı $iDS2$ (yeşil) 49
Şekil 4.33 Uygulama devresi yük regülasyonu cevabı. Çıkış gerilimi Vo (yeşil) ve çıkış akımı Io (pembe) değişimleri 50
Şekil 4.34 Uygulama devresi verim eğrisi 51

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 4.1 Tasarım ve uygulama değerleri 29
Çizelge 4.2 Uygulama devresine ait parametreler 34
Çizelge 4.3 Uygulama devresinde kullanılan komponentler 34
Çizelge 4.4 Farklı yük koşulları için çıkış gerilim, güç ve frekans verileri 43

ÖZET

REZONANSLI DÖNÜŞTÜRÜCÜLERİN İNCELENMESİ VE İZOLELİ BİR UYGULAMASININ GERÇEKLEŞTİRİLMESİ

Sümeyye BÜYÜKTORUN

Elektrik Mühendisliği Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet Faruk BAKAN

Teknolojinin ilerlemesiyle endüstride gerçekleştirilen birçok uygulama farklı güç ve gerilim seviyesine ihtiyaç duymaktadır. Bu da güç dönüştürücülerinin dünyadaki önemini giderek arttırmakta ve daha verimli, güvenilir, hafif ve yüksek güç yoğunluğuna sahip dönüştürücülerin tasarımını gerektirmektedir. Güç dönüştürücülerinin tasarımında anahtarlama kayıplarının ve elektromanyetik girişimin azaltılması öne çıkmaktadır. Bu özellikler dönüştürücülerde yumuşak anahtarlama tekniklerinin uygulanması ile sağlanır. Şüphesiz ki bir güç dönüştürücüsünün tasarımındaki önemli kriterlerden biri de güç yoğunluğudur. Yani düşük hacimde daha yüksek güç elde edebilme yeteneği güç elektroniği tasarımlarının en önemli parametrelerindendir. Güç dönüştürücülerinde frekansın arttırılması ile reaktif elemanların boyutları küçülür böylece hem maliyet azaltılmış hem de güç yoğunluğu arttırılmış olur. Rezonanslı dönüştürücüler, sıralanmış olan bu avantajlara sahip olan dönüştürücülerdir. Topolojileri gereği anahtarlama elemanları yumuşak anahtarlama ile iletime sokulur ve yüksek frekanslarda çalışabildikleri için daha düşük boyutlarda tasarlanabilir.

Rezonanslı dönüştürücüler arasında diğer rezonans topolojilerine üstünlük sağlayan LLC rezonans dönüştürücüler son yıllarda endüstrideki kullanımını giderek arttırmış ve yarı iletken üreticilerinin üzerine yatırım yaptığı bir dönüştürücü haline gelmiştir. Dar bir frekans aralığında kontrolünün gerçekleştirilmesi ve güç dönüştürücüleri için önemli çalışma koşullarından biri olan yüksüz durumda çalışabilme özellikleri sayesinde LLC

dönüştürücüler birçok uygulamada özellikle telekom uygulamalarında, LCD'lerde, PDP TV'lerde ve elektrikli araçlarda yaygın olarak kullanılmaktadırlar.

Bu çalışmada öncelikle PWM dönüştürücüler ve rezonans dönüştürücüler avantaj ve dezavantajlarına göre karşılaştırılarak incelenmiş ve temel rezonans dönüştürücüler hakkında bilgi verilmiştir. LLC rezonans dönüştürücülerin çalışma prensibi ve çalışma aralıkları detaylı olarak incelenmiştir. 400V giriş ve 24V çıkışa sahip 204W gücünde bir dönüştürücünün rezonans tank komponentlerinin hesabı dönüştürücünün çalışacağı frekans aralığına göre belirlenmiş ve parametreleri hesaplanan devrenin simülasyonları PSIM simülasyon ortamında gerçekleştirilmiştir. Simülasyon sonuçları ve topolojinin çalışma noktaları göz önünde bulundurularak devre analiz edilmiştir. Simülasyonu yapılan devrenin prototipi gerçekleştirilerek deneysel sonuçları sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: DC-DC dönüştürücüler, rezonans dönüştürücüler, LLC rezonans dönüştürücü, yumuşak anahtarlama.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF RESONANT CONVERTERS AND IMPLEMENTATION OF AN ISOLATED APPLICATION

Sümeyye BÜYÜKTORUN

Department of Electrical Engineering

MSc. Thesis

Adviser: Prof.Dr.Ahmet Faruk BAKAN

With the advancement of technology, many applications in the industry require different levels of power and voltage. This increases the importance of power converters in the world and requires the design of converters more efficient, reliable, lightweight and high power density. Important parameters of increasing the efficiency of power converters are the reduction of switching losses and electromagnetic interference. This is achieved by applying soft switching techniques in converters. Of course, one of the important criteria in the design of a power converter is power density. In other words, the ability to obtain higher power in low volume is one of the most important parameters of power electronics designs. By increasing the frequency in the power converters, the size of the magnetic components is reduced so that both the cost is reduced and the power density is increased. Resonant power converters have these listed advantages. Due to their topology, the switching elements are turned on by soft switching and can be designed at lower sizes because they can operate at higher frequencies.

LLC resonant converter, which provide superiority to other resonant topologies, have increased their use in industry in recent years and have become a investment of semiconductor manufacturers. Thanks to their ability to operate in a narrow frequency range and to operate in unloaded condition, which is one of the important operating conditions for power converters, LLC converters are widely used in many applications, especially in telecom applications, LCDs, PDP TVs and electric vehicles.

In this study, firstly PWM converters and resonant converters were compared with respect to their advantages and disadvantages, and give information about basic resonant converters. The working principle and operating ranges of the LLC resonant converters are studied in detail. The calculation of the resonant tank components of a 204W power converter with 400V input and 24V output was determined according to the frequency range in which the converter would operate and circuit simulations were performed in the PSIM simulation environment. Simulation results were analyzed by taking into consideration the topology study points. The prototype of the simulated circuit is realized and experimental results are presented.

Keywords: DC-DC converters, resonant converters, LLC resonant converter, soft switching.

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Literatür Özeti

Dünyada giderek artan enerji ihtiyacı var olan enerjinin verimli olarak kullanılmasını zorunlu hale getirmiştir. Enerjinin verimli kullanılmasının sağlanmasında enerji dönüşümü yaparak sistemlerin ihtiyaç duyduğu akım ve gerilimi kontrollü olarak sağlayan güç dönüştürücülerinin rolü oldukça büyüktür. Birçok sistemin veya cihazın farklı güç isterleri bulunmaktadır. Sistemlerin ihtiyaç duyduğu güç kayıpsız, gürültüsüz ve sürekli olarak sağlanmalıdır. Bu da yüksek verimli, düşük gürültülü ve yüksek güç yoğunluğuna sahip güç dönüştürücüler ile mümkündür [1]. Endüstride yaygın olarak kullanılan PWM (Pulse Width Modulation) dönüştürücülerde frekansın sabit olması kontrolü ve filtre tasarımını kolaylaştırır. Ancak yüksüz çalışmada regülasyon için anahtarlama sayısının yani frekansın azaltılması gerekir. Bu durumda PWM dönüştürücüler hafif yük veya yüksüz çalışma koşullarında yetersiz kalır. Rezonanslı dönüştürücülerde kontrol anahtarlama frekansının değiştirilmesi ile sağlandığı için hafif yük ve yüksüz çalışmada regülasyon sağlanır aynı zamanda daha yüksek frekanslarda çalışabilmeleri sayesinde reaktif elemanların boyutları küçülür böylece güç yoğunluğu artar. Rezonans dönüştürücülerin PWM dönüştürücülere göre en büyük avantajlarından biri de anahtarlama elemanlarının yumuşak anahtarlama ile anahtarlanmalarıdır. Bu sayede anahtarlama kayıpları büyük ölçüde azaltılır. Rezonanslı dönüştürücülere ait ilk çalışmalar 80'li yıllarda başlamıştır [2]. İlk ve en basit yapıya sahip olan seri rezonans dönüştürücülerin yüksüz çalışmada regülasyonunun zor olması nedeniyle zamanla paralel, seri-paralel rezonans dönüştürücüler keşfedilmiştir [3]. Bunlar arasında yer alan LLC rezonans dönüştürücüler ilk keşfedildiği yıllarda paralel endüktansın neden olduğu

akımın iletim kayıplarına yol açması nedeniyle rağbet görmemiştir. Ancak bu akım sıfır gerilimde anahtarlama (Zero Voltage Switching) ile faydalı hale getirildiğinde LLC rezonans dönüştürücü popüler bir rezonans dönüştürücü topolojisi olmuştur.

DC-DC dönüştürücü uygulamalarındaki önemli kriterlerden biri dönüştürücünün ilgili uygulamanın isterlerine cevap verecek niteliklere sahip olmasıdır [4]. LLC rezonanslı dönüştürücüler sahip oldukları avantajlar sayesinde birçok uygulama alanında yer bulmuşlardır. Bunlardan biri veri merkezi ve telekom uygulamalarıdır. Veri merkezi ve telekom uygulamalarında sistemin güvenilirliği ve sürekliliği kritik olduğu için dağıtık güç sistemleri (Distributed Power System) tercih edilir [5]. Şekil 1.1'de dağıtık bir güç sistemi verilmiştir. DPS'lerde alt sistemlerin enerjisini sağlayan dönüştürücüler birbirlerine paralel bağlanırlar. Dönüştürücülerin birbirine paralel olması sayesinde oluşabilecek arıza durumda beslenen tüm sistemler değil ilgili kol devreden çıkarılır, yedekleme uygulanabilir ayrıca paralel bağlantının sağladığı modülerlik sayesinde olası revizyonlar kolay bir şekilde gerçekleştirilebilir. DPS'lerde AC gerilim güç faktörü düzeltme devreleri (Power Factor Correction) ile 400V'a dönüştürülür ve bu gerilim ön uç dönüştürücü adı verilen izoleli DC-DC dönüştürücüler ile 48V, 24V veya 12V gerilim seviyelerine düşürülerek alt sistemleri besleyen dönüştürücülerin ihtiyaç duyduğu DC gerilim elde edilir [35]. LLC rezonans dönüştürücüler yüksek giriş geriliminde verimli çalışabildikleri için DPS'lerde ön uç dönüştürücü olarak kullanılırlar.

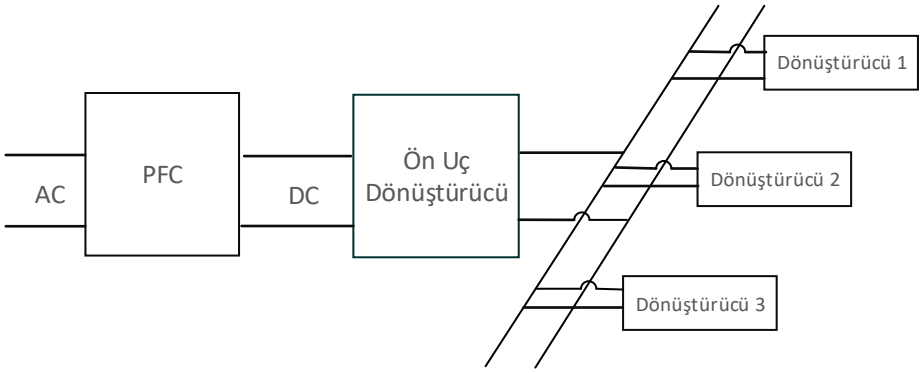

Şekil 1.1 Dağıtık güç sistemi

LLC rezonans dönüştürücülerin yaygın olarak kullanıldığı uygulama alanlarından biri de televizyonlardır. LCD (Liquid Crystal Display) ve PDP (Plasma Display Panel) teknolojileri sayesinde televizyonların boyutu ve ağırlığı büyük oranda küçülmüştür [6]. Boyutların küçülmesi doğal olarak daha düşük hacimli güç devreleri ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. LLC

rezonans dönüştürücüler yüksek frekanslarda regülasyon sağlayabildikleri için yüksek çalışma frekansı sayesinde reaktif elemanların boyutu küçültülebilir. Böylece LCD ve PDP TV gibi küçük hacimde yüksek güç gerektiren televizyonlarda kullanılabilirler [7].

LLC rezonans dönüştürücüler elektrikli araçların alt sistemleri olan DC-DC dönüştürücü ve araç üstü (onboard) şarj ünitelerinde kullanılmaya başlamışlardır. Elektrikli araçlar depoladığı elektrik enerjisini kullanarak mekanik hareket sağlar. Yüksek gerilim bataryalarda depolanan bu elektrik enerjisinin verimli kullanılması maksimum araç menzilinin elde edilmesinde etkilidir. Bu nedenle araçtaki enerji dönüşümünün verimli bir şekilde yapılması büyük önem taşımaktadır [8]. Bir diğer husus ise araç ağırlığının azaltılmasıdır. Bu nedenle elektrikli araçlarda kullanılacak dönüştürücülerin ağırlığı ve hacmi önemli tasarım kriterlerindendir. Elektrikli araçlarda bulunan araç kontrol ünitesi, gösterge ekranı, aydınlatma sistemi ve radyo gibi birçok elektronik ekipman ve sistemin ihtiyaç duyduğu güç 12V araç aküsünden sağlanmaktadır. Araç aküsünün 12V gerilimi, yüksek batarya geriliminin DC-DC dönüştürücü tarafından düşürülmesiyle sağlanır. Aracın türüne göre değişmekle birlikte genellikle binek araçların batarya çıkış gerilimi 350-400V seviyesindedir. Bir elektrikli aracın alt sistemleri Şekil 1.2'de verilmiştir.

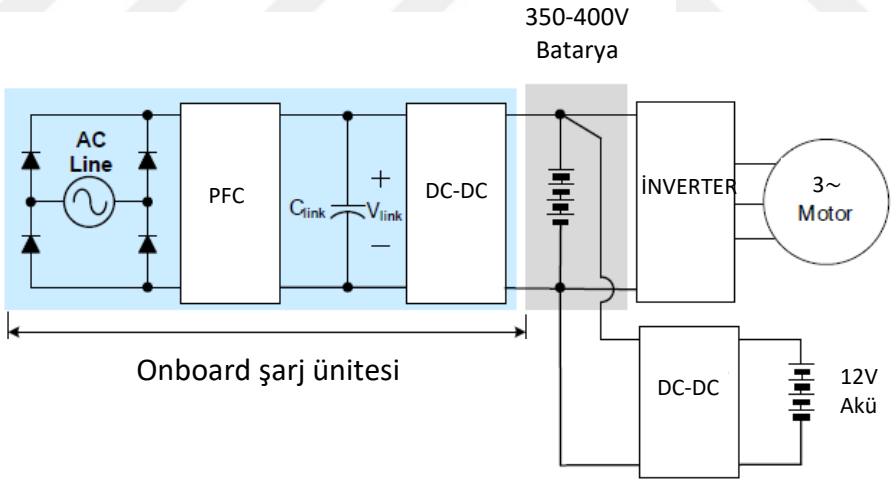

Şekil 1.2 Elektrikli araç alt sistemleri [32]

LLC rezonans dönüştürücüler yüksek giriş geriliminde yüksek verim ile çalışabildikleri için elektrikli araç DC-DC dönüştücüsü olarak kullanılabilirler. Enerji dönüşüm ihtiyacı sadece DC-DC dönüştürücüler için değil elektrikli araçların diğer bir alt komponenti olan araç üstü şarj ünitelerinde de gereklidir. Aracın hem tahrik hem 12V alt sistemleri için gerekli olan DC batarya gerilimi şebeke geriliminin araç üstü şarj üniteleri ile doğrultulmasıyla elde edilir. LLC rezonans dönüştürücüler araç üstü şarj ünitelerinde veri merkezi uygulamalarında olduğu gibi PFC ile birlikte kullanılabilir.

1.2 Tezin Amacı

Bu tez kapsamında 24V/8.5A çıkışlı bir LLC rezonans dönüştürücü uygulaması gerçekleştirilmiştir. Dönüştürücünün farklı çalışma şartlarındaki davranışı teorik olarak incelenmiş, simülasyonu gerçekleştirilmiş ve uygulama devresi ile doğrulanmıştır.

1.3 Hipotez

LLC rezonans dönüştürücüde anahtarlama elemanı olan MOSFET'ler üzerindeki gerilim sıfıra düştükten sonra iletime girmekte ve iletimde yumuşak anahtarlama sağlanmaktadır. Nominal çalışmada, hafif yük ve yüksüz durumda yumuşak anahtarlamanın sağlanması için tasarım aşamasında devre elemanlarının doğru belirlenmesi gerekir. Tüm çalışma şartlarında çıkış gerilim regülasyonunun sağlanması kontrol parametrelerinin uygun seçilmesine bağlıdır.

BÖLÜM 2

DC-DC DÖNÜŞTÜRÜCÜLER

Teknolojinin ilerlemesiyle endüstride gerçekleştirilen birçok uygulama farklı güç ve gerilim seviyesine ihtiyaç duymaktadır. DC-DC dönüştürücüler, kaynak gerilimini yükselterek veya düşürerek sistemlerin ihtiyaç duyduğu akım ve gerilimi sağlayan güç elektroniği devreleridir. DC-DC dönüştürücüler sistemlerde sadece enerjinin dönüşümünü değil aşağıda verilen işlevleri de sağlarlar [9].

- Çıkış geriliminin yük değişimine göre regüle edilmesi
- Çıkış gerilimindeki dalgalanmaların azaltılması
- Giriş ile yük arasında izolasyon sağlanması

DC-DC dönüştürücülerin farklı sınıflandırmaları mevcut olsa da bu sınıflandırmalar temel olarak aynı devrelerin farklı ifadeleridir. Kabul gören sınıflandırmalardan biri Şekil 2.1'de verilmiştir. Buna göre DC-DC dönüştürücüler lineer dönüştürücüler, anahtarlamalı dönüştürücüler ve rezonans dönüştürücüler olarak üç kategoride incelenebilir [10].

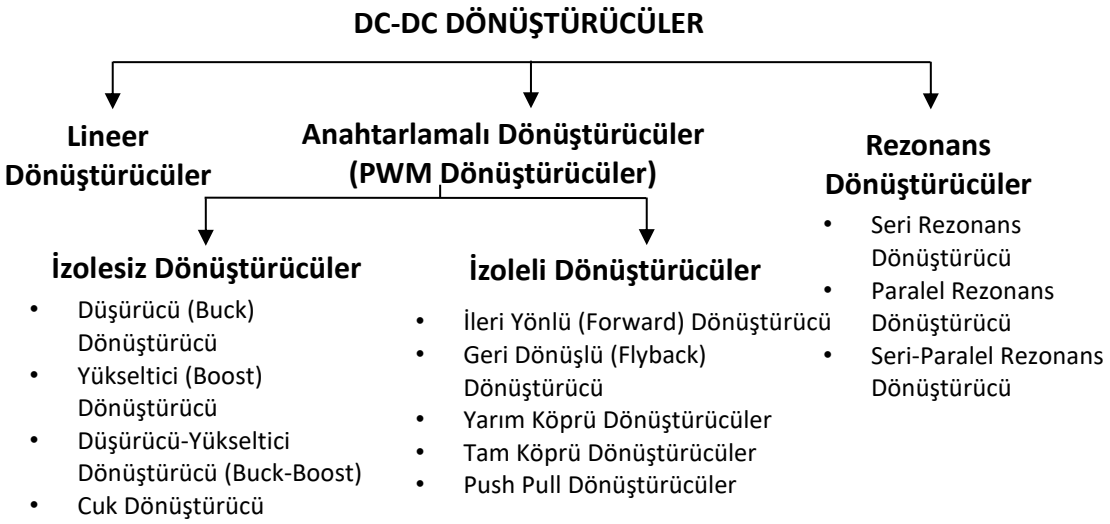

Şekil 2.1 DC-DC dönüştürücü sınıflandırması

2.1 Lineer Dönüştürücüler

Lineer dönüştürücüler basit, düşük gürültülü ve hızlı cevap verme özelliğine sahip dönüştürücülerdir. Düşük frekanslarda çalıştıkları için gürültüleri düşüktür. Düşük güçlerde (<20W) çalışabilmeleri nedeniyle verimin önemli olmadığı düşük maliyetli uygulamalarda tercih edilirler. Verimleri %35-50 arasında değişebilir [9], [11].

2.2 Anahtarlamalı DC-DC Dönüştürücüler

Anahtarlamalı DC-DC dönüştürücüler, diğer bir adı ile PWM dönüştürücüler giriş gerilimini yüksek frekansta anahtarlayarak çıkışa istenen gerilimi sağlayan dönüştürücülerdir. Anahtarlamalı DC-DC dönüştürücülerin tasarımı, lineer dönüştürücülere göre daha maliyetli ve karmaşık olmasına rağmen verimleri yüksektir. Aynı güçteki lineer bir dönüştürücüye göre daha az ısınırlar ve daha yüksek frekansta çalışabilirler [12].

Şekil 2.1' de görüldüğü gibi anahtarlamalı dönüştürücüler izoleli ve izolesiz DC-DC dönüştürücüler olarak ikiye ayrılır. İzolesiz dönüştürücüler temel dönüştürücülerdir. Bu dönüştürücüler anahtarlama elemanı, endüktans ve diyodun farklı şekillerde bağlanması ile elde edilirler. Çalışma prensipleri endüktansın enerji aktarımına dayanır [13]. İzoleli dönüştürücülerde giriş ile çıkış transformatör ile izole edilmiştir. Günümüzde birçok uygulama izolasyon gerektirir. Yüksek güçlü izolasyon gerektiren uygulamalarda tek anahtarlama elemanı yetersiz kalabilir. Bu tür uygulamalarda push pull, yarım ve tam

köprü dönüştürücüler kullanılabilir [14]. Anahtarlamalı DC-DC dönüştücüler, diğer bir adı ile PWM dönüştürücüler adını kontrol yönteminden alırlar.

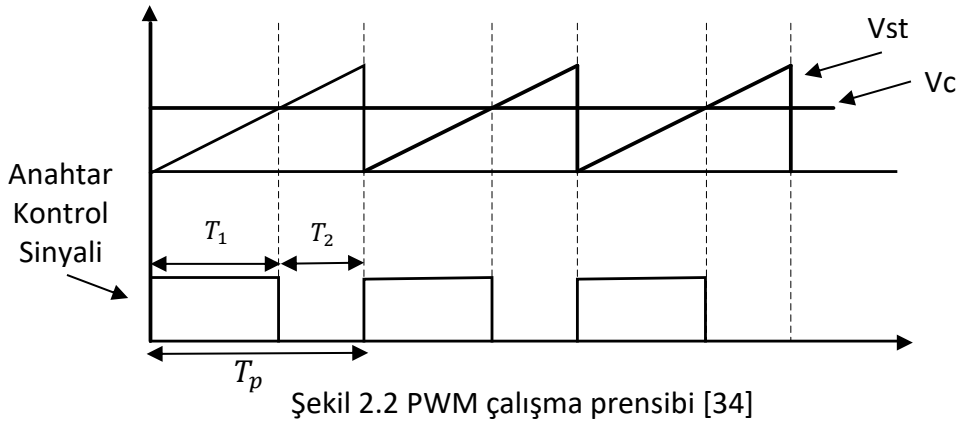

Şekil 2.2 PWM çalışma prensibi [34]

PWM (Pulse Width Modulation) yani darbe genişlik modülasyon yönteminde referans gerilim Vr ile çıkış geriliminden alınan geri besleme gerilimi Vf karşılaştırılarak kontrol gerilimi Vc elde edilir. Şekil 2.2'den görüldüğü üzere kontrol gerilimi Vc, testere dişi gerilim Vst ile karşılaştırılarak anahtarlama elemanının kontrol sinyali elde edilir. Elde edilen kontrol sinyalinin iletim süresinin tüm periyoda oranı bağıl iletim süresi λ'yı verir. λ'nın değiştirilmesiyle çıkış regülasyonu sağlanır [10].

$$\lambda = \frac{T_1}{T_p} \tag{2.1}$$

Anahtarlamalı DC-DC dönüştürücüler kontrol yönteminin kolay olması ve hızlı cevap süreleri nedeniyle endüstride yaygın olarak kullanılırlar. Anahtarlamalı dönüştürücülerde, anahtarlama frekansı arttıkça endüktans ve transformatör gibi reaktif elemanların boyutları küçülür. Bu da dönüştürücünün güç yoğunluğunun artması demektir. Ancak anahtarlama frekansının artması anahtarlama kayıplarını arttırır. Anahtarlama kayıpları, elemanın iletime ve kesime girmesi sırasında akım ve gerilimin üst üste binmesiyle oluşan kayıplardır. Anahtarlama kayıpları nedeniyle çıkışa aktarılacak güç anahtarlar üzerinde harcandığı için dönüştürücünün veriminin azalmasına neden olur hatta elemanın tahrip olmasına yol açabilir. Ayrıca bu dönüştürücüler yüksek elektromanyetik girişime sahiptir ve yüksek frekanslarda çalışması sınırlıdır [14], [15].

Anahtarlamalı dönüştürücülerin bu dezavantajlarını kaldırmak için farklı yöntemler geliştirilmiştir. Anahtarlar üzerindeki streslerin azaltılması için bastırma devreleri (snubber) kullanılmaktadır. Dönüştürücünün verimini büyük oranda düşüren

anahtarlama kayıpları için ise yumuşak anahtarlama teknikleri geliştirilmiştir. Yumuşak anahtarlama teknikleri sayesinde anahtarlama kayıpları minumuma düşürülür veya tamamen yok edilir. Bu sayede giriş enerjisi anahtar üzerinde harcanmadan tamamen çıkışa aktarılır. Böylece kayıp enerji azaltılmış ve devrenin verimi arttıtırlmış olur. Ayrıca anahtarlama kayıplarının azaltılması ile elektromanyetik girişim azalır. Anahtar sağlıklı bir şekilde iletime veya kesime girer. Kayıpların azaltılması ile daha yüksek frekanslarda çalışma sağlanabilir böylelikle devrenin güç yoğunluğunun arttırılması mümkün olur. Bir güç elemanı iletime girerken uçlarındaki gerilim azalır ve akımı artar [13]. Bu anda oluşan akım ve gerilim piklerinin üst üste binmesiyle anahtarlama kayıpları oluşur. ZVS (Zero Voltage Switching) sıfır gerilimde anahtarlama yönteminde anahtar üzerindeki gerilim sıfıra düşürülür ve anahtarlama elemanının kontrol sinyali bu andan sonra uygulanır. Böylece anahtarlama kayıpları yok edilir. ZVS yöntemi eleman iletime girerken uygulanır. Genellikle MOSFET'in kullanıldığı yüksek frekans uygulamalarında gerçekleşirilir [33]. Şekil 2.3a'da elemanın uçlarında t_r iletime girme süresince gerilim ve akımın çakışmasından dolayı anahtarlama güç kaybı oluştuğu görülmektedir. Şekil 2.3b'de iletime girme öncesinde gerilimin sıfıra düşürülmesiyle anahtarlama kaybı güç kaybı sıfıra düşmüştür.

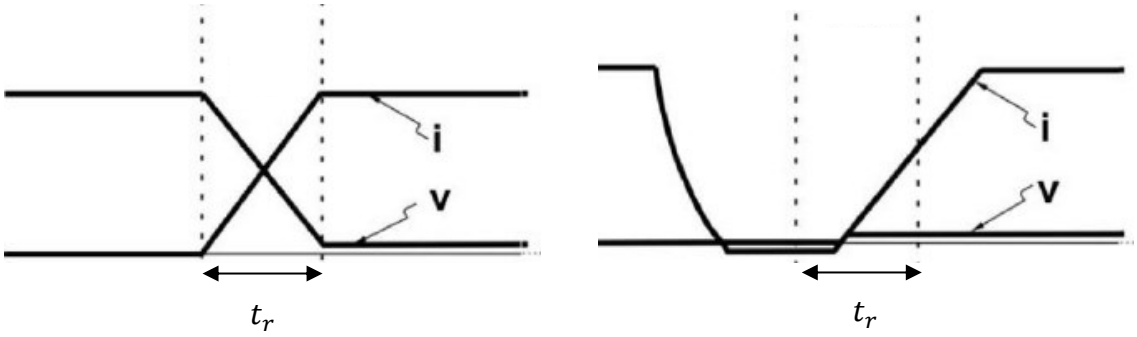

(a) (b)

Şekil 2.3 (a) İletimde sert anahtarlama, (b) ZVS ile anahtarlama [36]

Sıfır akımda anahtarlama (Zero Current Switching) yönteminde anahtar içinden geçen akım sıfıra düşürüldükten sonra anahtarlama elemanının kontrol sinyali kesilir. ZCS yöntemi eleman kesime girerken uygulanır. IGBT'nin kesime girerken oluşan kuyruk akımı nedeniyle genellikle IGBT'li uygulamalarda gerçekleştirilir. Şekil 2.4a ve 2.4b'de görüldüğü gibi eleman kesime girerken kontrol sinyali kesilmeden önce akım sıfıra düşürülmüş, bu sayede t_f kesime girme süresinde elemanın uçlarındaki gerilimin

yükselmesi akım sıfıra düştükten sonra gerçekleşmiş ve anahtarlama güç kaybı sıfır olmuştur.

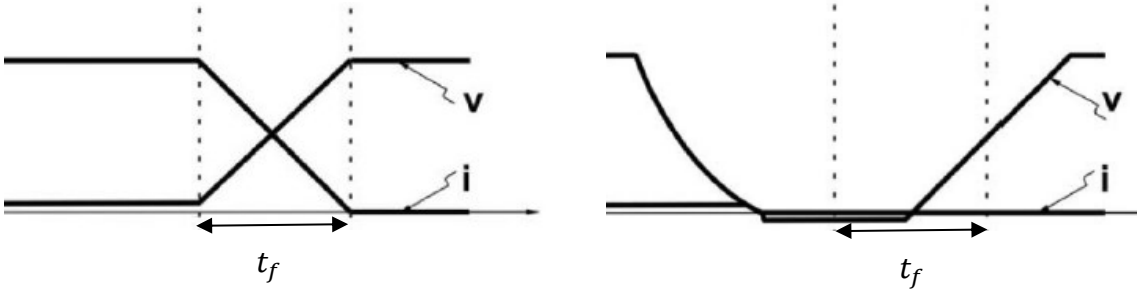

(a) (b)

Şekil 2.4 (a) Kesimde sert anahtarlama, (b) ZCS ile anahtarlama [36]

2.3 Rezonans Dönüştürücüler

PWM akım ve gerilim kare dalga formundadır. Bu durum PWM dönüştürücünün iletim ve kesim sırasındaki anahtarlama kayıplarının artmasına ve yüksek elektromanyetik girişime (EMI) neden olur. Anahtarlama kayıplarının yüksek olması PWM dönüştürücülerin yüksek frekanslarda çalışmasını sınırlar, dönüştürücünün hacmi artar ve güç yoğunluğu azalır. Rezonans dönüştürücülerde ise eleman sinüsoidal akım veya gerilimle iletime girer. Bu da dönüştürücünün yumuşak anahtarlama ile iletime girmesine ve anahtarlama kayıpları ile EMI'nın azaltılmasını sağlar. Anahtarlama kayıpları azaltıldığı için rezonans devreleri PWM dönüştürücülere göre daha yüksek frekanslarda daha verimli çalışabilirler [9].

Rezonanslı dönüştürücülerin PWM dönüştürücülerden diğer bir farkı da kontrol yöntemidir. Rezonans dönüştürücüler PFM (Pulse Frequency Modulation) ile regülasyon yapan dönüştürücülerdir. Şekil 2.5'de de görüldüğü gibi PWM dönüştürücülerde frekans sabit olup anahtarlama elemanının bağıl iletim süresi ayarlanır. Şekil 2.6'da verilen PFM kontrolünde ise kontrol sinyalinin frekansı değiştirilir, bağıl iletim süresi %50 değerinde sabittir.

PWM kontrol yönteminde frekansın sabit olması oluşabilecek gürültülerin tahmin edilebilir olmasını sağlar. Filtreleme işlemi kolaylaşır. Ancak düşük yükte de anahtarlama frekansının sabit olması nedeniyle verim düşüktür.

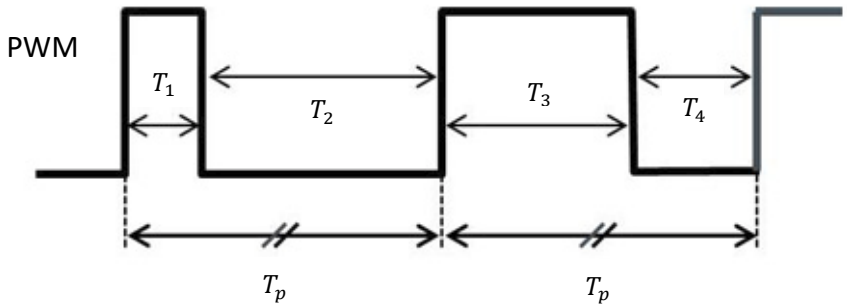

Şekil 2.5 PWM kontrol sinyali [16]

Frekans modülasyonu olan PFM'de ise darbenin iletim veya kesim süresi sabit kalırken frekansı değiştirilir. Şekil 2.6'da görüldüğü gibi her aralıkta periyot değişmiş yani frekans değişmiş fakat darbenin iletim süresi sabit kalmıştır. Frekans yüke göre değiştirilebilir olduğu için PFM kontrol yöntemi hafif yük uygulamalarında tercih edilir [16].

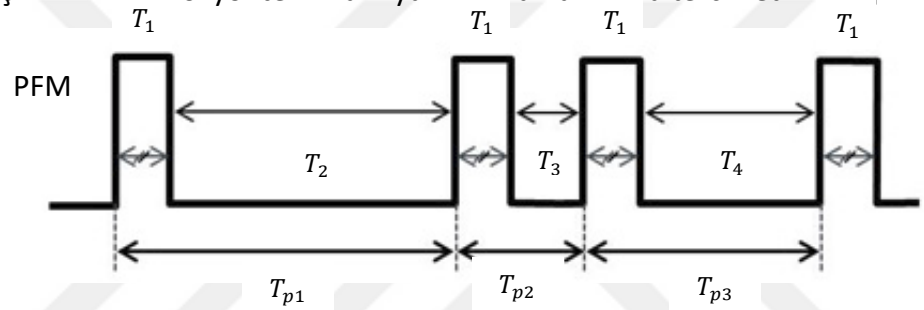

Şekil 2.6 PFM kontrol sinyali [16]

Rezonans devrelerinde yumuşak anahtarlamayı sağlayan sinüsoidal akım ve gerilim anahtarlama elemanı ile birlikte endüktans ve kondansatör elemanlarının kullanılması ile elde edilir [17].

Şekil 2.7'den görüldüğü gibi rezonans dönüştürücüler inverter ve doğrultucu devrelerin rezonans tankı yani endüktans ve kondansatör elemanları ile birbirine bağlanmasıyla oluşan dönüştürücülerdir. Girişteki DC gerilim inverter ile AC gerilime çevrilir ve bu AC gerilim doğrultucu ile doğrultularak çıkışta istenen DC gerilim değeri elde edilmiş olur. İzolasyon gerektiren uygulamalarda yüksek frekanslı transformatör inverter ve doğrultucu arasına yerleştirilerek izoleli DC gerilim edilir [9].

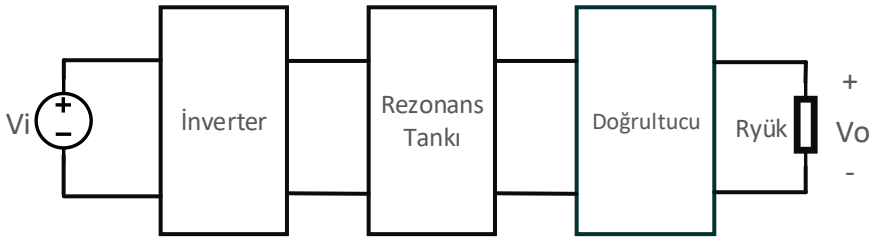

Şekil 2.7 Rezonans DC-DC dönüştürücü blok diyagramı

Endüktans ve kondansatörün farklı bağlantı şekilleriyle birçok farklı rezonans devresi oluşturulabilir. Temel rezonans devreleri ise endüktans ve kondansatörün devreye seri, paralel ve seri-paralel olarak bağlanması oluşturulur.

Rezonans dönüştürücülerde girişte kullanılan inverter tam köprü veya yarım köprü olabilir. Yarım köprü inverter seçimi kullanılacak anahtar sayısını azaltır. Tam köprü inverterde anahtar sayısı yarım köprünün iki katıdır. Giriş akımı yüksek olan uygulamalarda tam köprü inverter seçilmesi daha uygundur. Rezonans dönüştürücülerde çıkışta ise klasik tam dalga veya orta uçlu tam dalga doğrultucu devreleri kullanılır. Orta uçlu tam dalga doğrultucularda kullanılan diyot sayısı klasik tam dalga doğrultuculardaki diyot sayısının yarısıdır. Eleman sayısının azaltılması maliyet ve boyut açısından avantaj olsa da yarım dalga doğrultucularda diyotlar tam dalga doğrultucudaki diyotların 2 katı fazla gerilim stresine maruz kalırlar. Bu durum daha yüksek gerilimli diyotların seçilmesini gerektirir. Bu nedenle orta uçlu tam dalga doğrultucular çıkış gerilimi düşük olan uygulamalarda tercih edilir.

2.3.1 Seri Rezonans Dönüştürücü

Şekil 2.8'de görüldüğü gibi seri rezonanslı dönüştürücülerde rezonans tankı, L_r rezonans endüktansı ve C_r rezonans kondansatöründen oluşur ve birbirlerine seri bağlıdır. Rezonans tankı çıkış yüküne de seridir böylece gerilim bölücü gibi davranır.

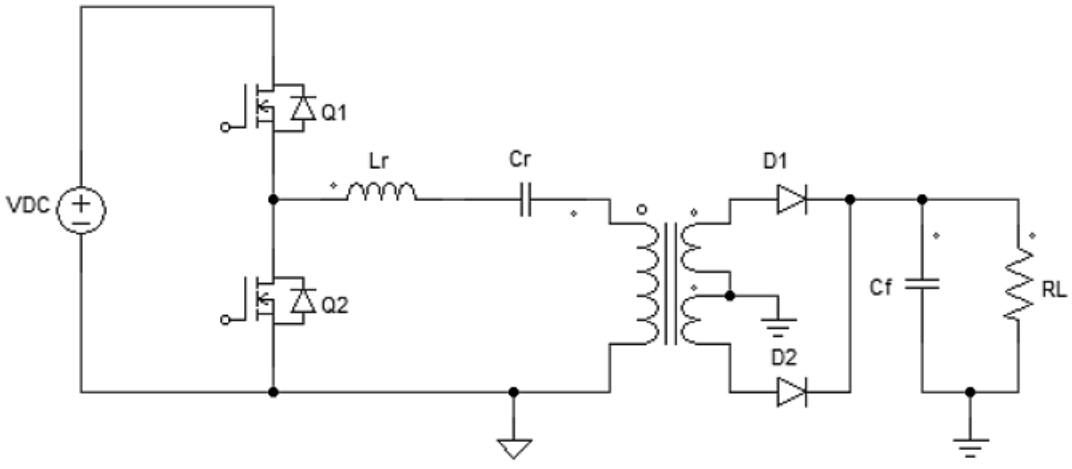

Şekil 2.8 Yarım köprü seri rezonans dönüştürücü

1/(jwC)

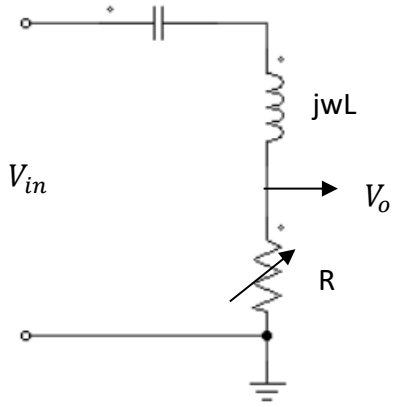

Şekil 2.9 Seri rezonans dönüştürücünün gerilim bölücü davranışı

$$Z_{eş} = R + jwL + \frac{1}{jwC} \tag{2.2}$$

$$I_{in} = \frac{V_{in}}{Z_{total}} \tag{2.3}$$

$$V_o = R.I_{in} \tag{2.4}$$

$$\frac{V_o}{V_{in}} = \frac{I_{in}.R}{V_{in}} = \frac{V_{in}.R}{Z_{eş}.V_{in}} \tag{2.5}$$

$$\frac{V_o}{V_{in}} = \frac{R}{Z_{eş}} \tag{2.6}$$

Eşitlik (2.6)'da görüldüğü gibi seri rezonans tankı gerilim bölücü gibi davrandığı için çıkış geriliminin regülasyonu tank empedansının değiştirilmesiyle sağlanır. Seri rezonans dönüştürücünün kazanç eğrisi Şekil 2.10'da verilmiştir. Kazanç eğrisinden görüldüğü gibi rezonans frekansının anahtarlama frekansına eşit olduğu noktada (f_s=f_r) kazanç maksimumdur ve 1'dir. Çünkü rezonans sırasında tank empedansı minumumdur ve tüm giriş enerjisi direk yüke aktarılır. Kazanç eğrilerinin tepe noktalarının sağ tarafı endüktif çalışma yani sıfır gerilimde anahtarlamanın sağlandığı bölgedir ve dönüştürücü bu bölgede çalıştırılır. Çünkü bu bölgede rezonans tankı endüktif karakter gösterdiği için tank akımı, tank geriliminin gerisindedir. Bu sayede MOSFET'ler sıfır gerilimde anahtarlanabilir.

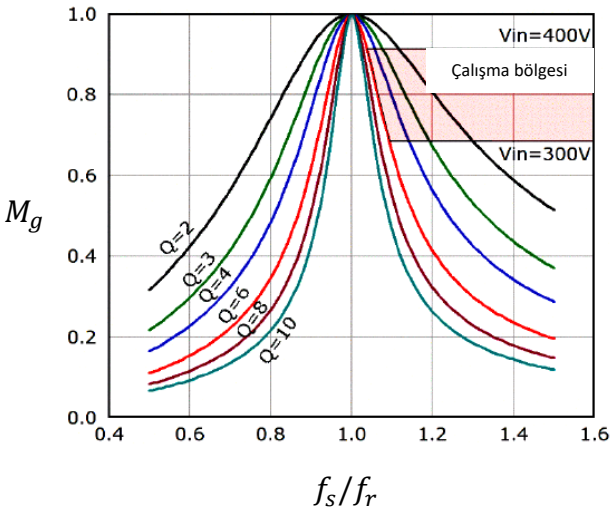

Şekil 2.10 Seri rezonans dönüştürücü kazanç eğrisi [2]

Şekil 2.10'daki kazanç eğrisi yorumlanacak olursa yüklenme arttıkça Q kalite faktörü artar ve çıkış yükü azaldıkça Q düşer. Ağır yükten hafif yüke geçildiğinde regülasyonun sağlanması için frekans arttırılmalıdır. Örneğin $Q = 3$ yük eğrisinden $Q = 2$ yük eğrisine geçildiğinde kazanç artar bu değerin eski değerine getirilmesi yani regülasyonun sağlanması için frekansın çok fazla arttırılması gereklidir. Daha hafif yüklerde bu oran iyice artacaktır. Bu nedenle seri rezonanslı dönüştürücülerin hafif yükte ve yüksüz durumda regülasyon sağlamaları zordur. Frekans kontrol aralığı hafif yükte genişler buda EMI'ın artmasına ve filtre tasarımının zorlaşmasına neden olur. [2], [18].

2.3.2 Paralel Rezonans Dönüştürücü

Paralel rezonans dönüştürücünün devre şeması Şekil 2.11'de verilmiştir. Paralel rezonans dönüştürücülerin rezonans tankı, L_r rezonans endüktansı ve C_r rezonans kondansatörünün seri bağlanmasından oluşur. Dönüştürücünün adının paralel olması ise seri rezonans tankına yükün paralel bağlanmasıdır.

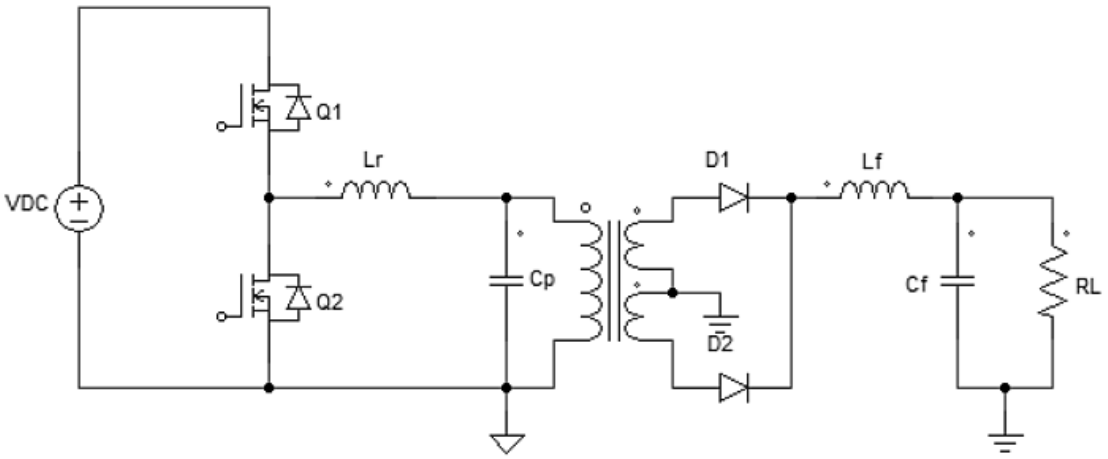

Şekil 2.11 Paralel rezonans dönüştürücü

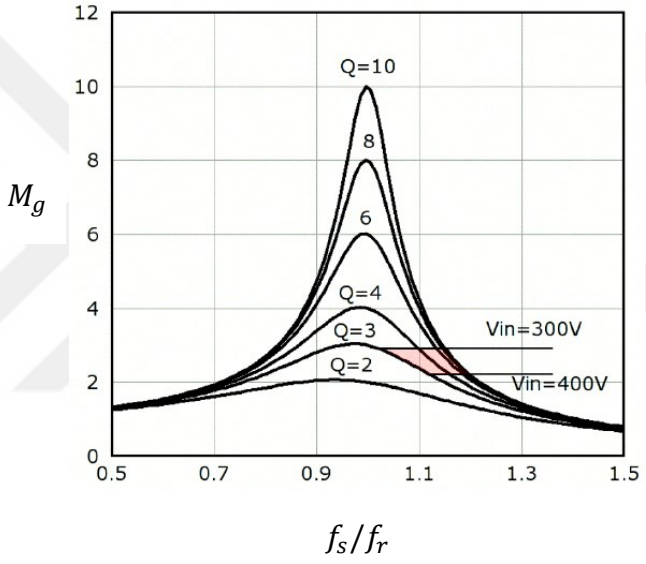

Şekil 2.12 Paralel rezonans dönüştürücü kazanç eğrisi [2]

Paralel rezonans dönüştürücülerin kazanç eğrisi Şekil 2.12'de verilmiştir. Paralel rezonans dönüştürücülerin yük değişimine karşı gösterdiği kazanç-frekans değişimi seri rezonanslı dönüştürücülerle aynıdır. Regülasyonun sağlanması için yük arttıkça frekans azaltılmalı ve yük azaldıkça frekans arttırılmalıdır. Ayrıca yine seri rezonanslı dönüştürücülerde olduğu gibi ZVS'in sağlanması için endüktif bölge olan kazanç eğrilerinin tepe noktalarının sağ tarafında çalışılmalıdır. Seri rezonanslı dönüştürücülerden farklı olarak çalışılan frekans aralığı oldukça dardır bu da hafif yüklerde frekansın çok fazla arttırılması gerekliliğini ortadan kaldırır. Bu sayede paralel rezonanslı dönüştürücüler hafif yükte gerilim regülasyonu sağlayabilirler. Paralel rezonans dönüştürücülerin seri rezonans dönüştürücülere göre dezavantajı girişte

harcanan kayıp enerjidir. Seri rezonanslı dönüştürücülere göre kayıp enerji oldukça yüksektir. Bunun nedeni yükün rezonans tankı ile paralel olmasıdır. Yük ile rezonans tankı paralel olduğu için hafif yük durumda bile giriş çıkışta empedans görür ve bu durum hafif yük durumunda bile yüksek enerji kayıplarının olmasına yol açar [2].

2.3.3 Seri-Paralel Rezonans Dönüştürücü

Seri-paralel rezonans dönüştürücünün devre şeması Şekil 2.13'de verilmiştir. Seri-paralel rezonans dönüştürücülerin rezonans tankı L_r rezonans endüktansı, C_s seri rezonans kondansatörü ve C_p paralel rezonans kondansatöründen oluşur. Bu dönüştürücülerin iki farklı rezonans frekansı vardır. Yüksek olan rezonans frekansını L_r ve C_s oluştururken düşük olan rezonans frekansı L_r , C_s ve C_p tank elemanlarının katılımı ile oluşur.

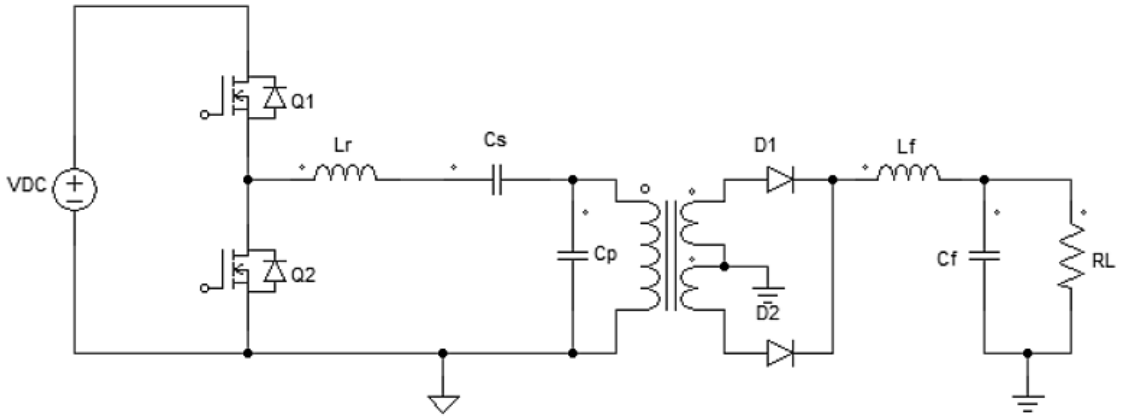

Şekil 2.13 Yarım köprü seri-paralel rezonans dönüştürücü

Seri-paralel rezonans dönüştürücülerin 2.14'de verilen kazanç eğrisi yorumlanacak olursa ZVS ile çalışma seri ve paralel dönüştürücüler ile aynıdır. Ancak seri rezonanslı dönüştürücüler gibi hafif yükte frekansın çok fazla arttırılmasına gerek kalmaz bu nedenle hafif yükte gerilim regülasyonu sağlanabilir. Diğer bir avantajı ise paralel rezonanslı dönüştürücüye göre harcanan kayıp enerjinin daha az olmasıdır. Sahip olduğu bu avantajlar sayesinde seri-paralel rezonans dönüştürücü, seri ve paralel rezonans dönüştücülerin dezavantajlarının elemine edildiği bir rezonans topolojisidir. Ancak diğer dönüştürücülerin dezavantajlarına sahip olmamasına rağmen seri-paralel rezonans dönüştürücüler geniş giriş gerilim aralığında yüksek anahtarlama ve iletim kayıplarına sahiptirler. Ayrıca düşük olan rezonans frekansı ZVS bölgesinde değildir. Bu nedenlerden dolayı seri-paralel rezonans dönüştürücülerinde uygulamalarda kullanımı kısıtlıdır.

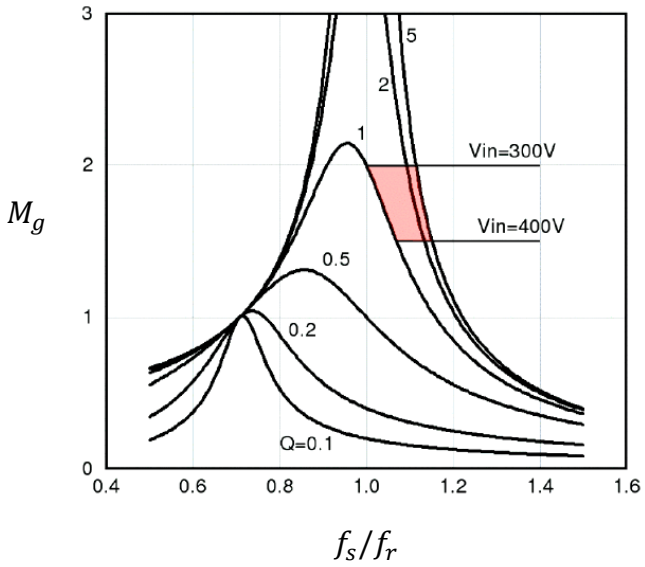

Şekil 2.14 Seri-paralel rezonans dönüştücü kazanç eğrisi [2]

BÖLÜM 3

LLC REZONANS DÖNÜŞTÜRÜCÜLER

3.1 LLC Rezonans Dönüştürücünün Çalışma Prensibi

LLC rezonans dönüştürücüler, L_r rezonans endüktansı, C_r rezonans kondansatörü, L_m mıknatıslanma endüktansından oluşan rezonans dönüştürücülerdir. Şekil 3.1'de görüldüğü gibi LLC rezonans dönüştürücülerde girişe uygulanan DC gerilim, tam veya yarım köprü eviriciler sayesinde AC gerilime çevrilerek anahtarlama elemanının sinüsoidal akım veya gerilim ile iletime girmesini sağlanır [17]. Tank çıkışındaki AC gerilim transformatör ile izole edilerek çıkıştaki doğrultuculara aktarılır ve filtreden geçirilerek istenen DC gerilim elde edilir.

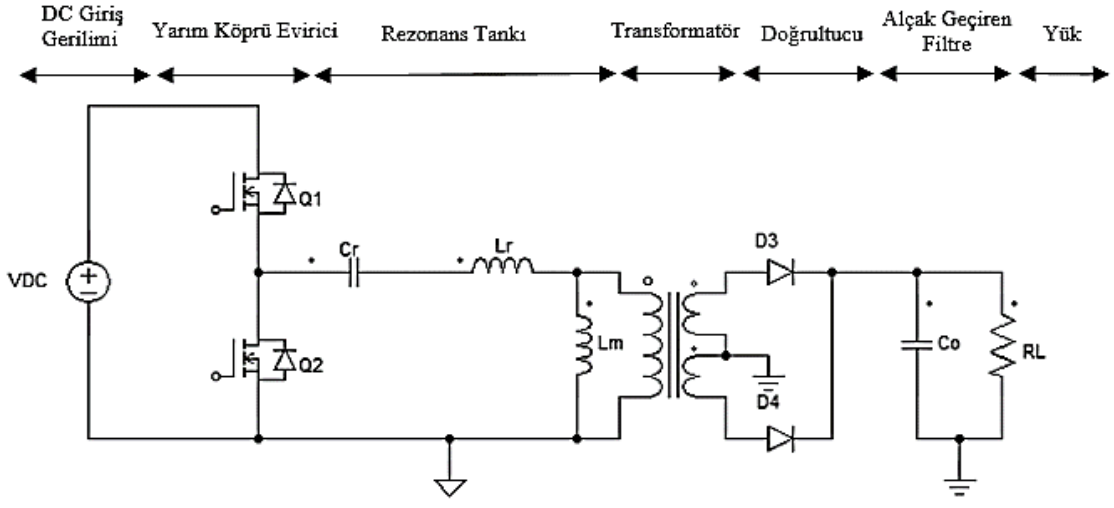

Şekil 3.1 LLC rezonans dönüştürücü

LLC dönüştürücülerde rezonans tankı L_r, C_r ve L_m elemanlarından oluşur. LLC rezonanslı dönüştürücülerde L_m mıknatıslama endüktansının oluşturduğu mıknatıslanma akımı i_m oldukça küçük bir akımdır, enerji transferine katılmaz ve iletim

kayıplarına yol açar. Bu nedenle LLC dönüştürücü ilk ortaya çıktığında çok fazla kabul görmemiştir. Ancak bu akımın yumuşak anahtarlama ile faydalı hale getirilmesiyle bu rezonans topolojisi son yıllarda ilgi çekmiştir. Giriş geriliminin yüksek olduğu ve anahtarlama kayıplarının iletim kayıplarına göre baskın olduğu uygulamalarda LLC dönüştürücüler tercih edilir [19]. Rezonans dönüştürücülerin en büyük dezavantajı kontrol edilmesi gereken anahtarlama frekansının geniş bir aralıkta değişmesidir. Bu da EMI'ın artmasına ve filtre tasarımının zorlaşmasına neden olur. LLC rezonanslı dönüştürücülerde anahtarlama frekansı daha dar bir aralıkta değişir ve bu da standart bir filtre tasarımını kolaylaştırır [18].

LLC topolojisinde MOSFET'lerin parazitik kondansatörlerinin şarj / deşarj olması ile iletime girmede ZVT sağlanır. Parazitik kondansatörün deşarj olması ile MOSFET üzerindeki gerilim sıfıra düşer ve MOSFET'in dahili diyotu iletime girer. Anahtarın kontrol sinyali bu andan itibaren verilir böylece MOSFET'ler sıfır gerilim altında anahtarlanır. Diyot içinden geçen sinüsoidal akım rezonans tankı tarafından sağlanır.

3.2 LLC Rezonans Dönüştürücünün Kazanç Eğrisi ve ZVS Çalışma

DC-DC dönüştürücülerde devrenin kazancı, giriş ve çıkış gerilimleri arasındaki ilişkiyi ifade eder. LLC rezonans dönüştürücülerde kazanç denklemini elde etmek klasik lineer sistem analiz metodlarıyla mümkün değildir. Bu nedenle temel harmonik yaklaşımı (First Harmonic Approximation) geliştirilmiştir. FHA metodunda sinüsoidal akım ve gerilimin sadece temel bileşini dikkate alınır, harmonikler ihmal edilir [20]. Temel harmonik yaklaşımı ile elde edilen kazanç denklemi eşitlik (3.1)'de verilmiştir.

$$Mg = \left| \frac{(m-1)fn^2}{[mfn^2 - 1] + j[(fn^2 - 1)fnQ(m-1)]} \right| \tag{3.1}$$

LLC rezonans dönüştürücünün kazancı f_n, m, Q parametrelerine bağlıdır. Rezonans tankı iki rezonans frekansına sahiptir. Eşitlik (3.2)'de verilen L_r ve C_r rezonans endüktansı ve kondansatörünün oluşturduğu frekans; eşitlik (3.3)'deki ise L_r, C_r ve L_m mıknatıslanma endüktansının oluşturduğu frekanstır. Nominal çalışma noktası L_r ve C_r'nin katıldığı rezonans frekansı olan f_{r1}'e göre belirlenir [21].

$$f_{r1} = \frac{1}{2\pi\sqrt{LrCr}} \tag{3.2}$$

$$f_{r2} = \frac{1}{2\pi\sqrt{(Lr + Lm)Cr}} \tag{3.3}$$

$$f_n = \frac{f_s}{f_{r1}} \tag{3.4}$$

Eşitlik (3.4)'de verilen f_n normalize frekans, anahtarlama frekansının rezonans frekansına oranıdır. Bu oranın 1 olduğu çalışma noktasında yani f_s=f_r iken devre rezonanstadır. $f_s > f_r$ iken devre rezonans üstünde ve $f_s < f_r$ iken rezonans altında çalışır. Eşitlik (3.5)'de verilen endüktans oranı olan m, primer taraftaki endüktansların toplamını yani rezonans ve mıknatıslanma endüktansının toplamının, rezonans endüktansına oranıdır ve devre tasarımında kullanılacak olan önemli parametrelerden biridir. Eşitlik (3.6)'da verilen Q kalite faktörünün değeri çıkış yüküne göre değişir. Eşitlik (3.7)'de verilen ve Q'nun değişimini sağlayan R_{ac} direnci, FHA yaklaşımı sonucunda elde edilen yük direncidir.

$$m = \frac{Lp}{Lr} = \frac{Lm + Lr}{Lr} \tag{3.5}$$

$$Q = \frac{\sqrt{LrCr}}{Rac} \tag{3.6}$$

$$R_{ac} = \frac{8n^2V_o}{\pi^2 I_o} \tag{3.7}$$

LLC dönüştürücünün kazanç formülü kullanılarak MATLAB programında kazanç eğrileri elde edilmiş ve Şekil 3.2'de verilmiştir. Devrenin kazancı çıkış yüküne bağlı olarak anahtarlama frekansının değişimi ile ayarlanır. Q kalite faktörü hafif yüklerde azalırken, ağır yüklerde artar. Ağır yükte eğri daha yayvan bir hal alır, kazanç azalır. Hafif yükte ise eğri dikleşir ve kazanç artar. Farklı yük durumlarına göre oluşan eğriler incelendiğinde yükün azalması ile çıkış geriliminin ve devre kazancının arttığı görülmektedir. Artan kazancı eski değerine getirmek yani azaltmak için anahtarlama frekansı artırılır. Tam tersi olan koşulda yani yük arttıkça çıkış gerilimi dolasıyla kazanç azalır. Azalan kazancın arttırılması frekansın azaltılması ile sağlanır. Ancak frekans değişimi belirlenen çalışma aralığı içinde gerçekleştirilmelidir.

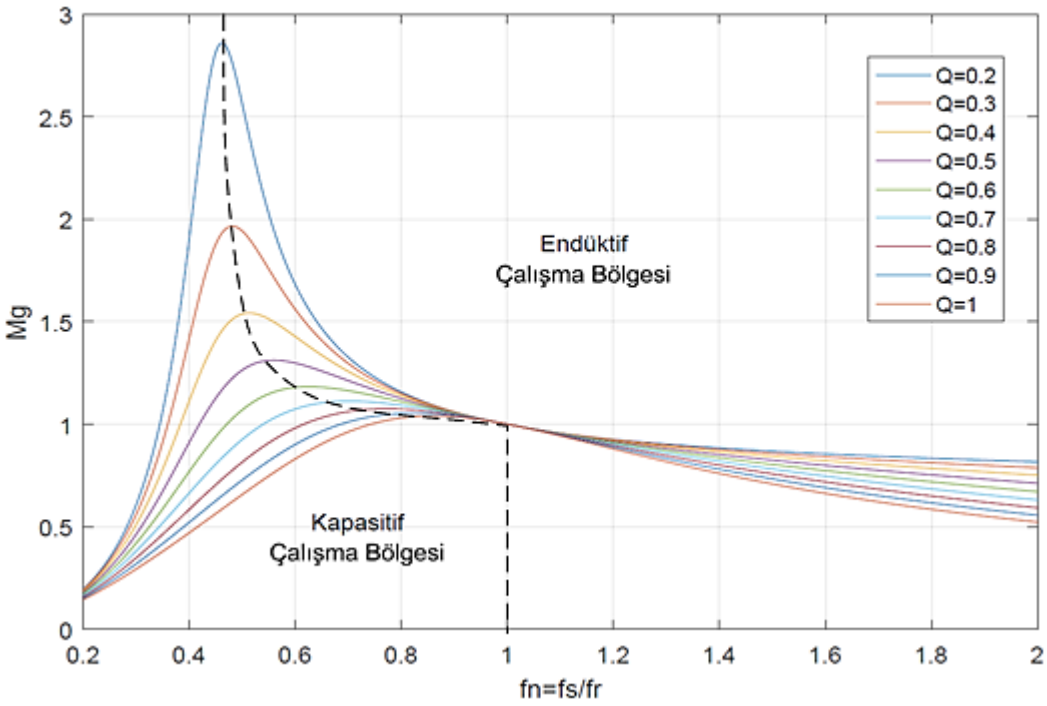

Şekil 3.2 LLC rezonans dönüştürücü kazanç eğrisi

Kazanç eğrisinden görüldüğü gibi LLC rezonans dönüştürücülerde kazanç eğrilerinin tepe noktalarının sağ tarafında rezonans tankı endüktif karakter gösterir ve sıfır gerilimde anahtarlama (ZVS) bu bölgede sağlanır. Tepe noktalarının sol tarafında ise rezonans tankı kapasitif karakter gösterir. Bu bölgede ZCS sağlanır.

LLC rezonans dönüştürücü ZVS'in sağlanması için endüktif bölgede çalıştırılmalıdır. Bunun nedeni endüktif bölgede tank akımının, tank geriliminden geri kalmasıdır. Endüktif bölgede akım gerilimden geri kaldığı için I_p primerden akan tank akımı Şekil 3.3'deki gibi değişir. I_p akımı sarı kutucuk ile gösterilen aralıkta görüldüğü gibi negatiftir ve MOSFET'in diyoduna doğru akar. MOSFET'in dahili diyodu iletime geçer ve iletim durumunda diyot üzerindeki gerilim sıfır olacağı için sıfır gerilimde anahtarlanma gerçekleşir.

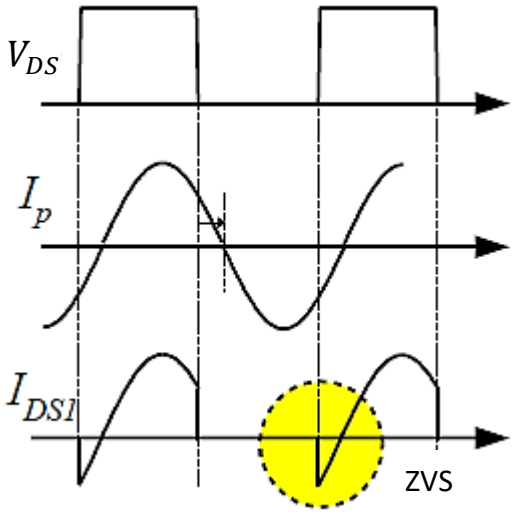

Şekil 3.3 Endüktif bölgede akım-gerilim dalga şekilleri [19]

Kapasitif bölgede ise akım, gerilimden öndedir. I_p tank akımı Şekil 3.4'de görüldüğü gibi ZCS ile kesime girer. Bu aralıkta ZCS sağlanabilir ancak yine sarı kutucuk ile gösterildiği gibi diyotun ters toparlanma kayıpları yüksektir. Ayrıca Şekil 3.2'deki kazanç eğrisinden de görüldüğü gibi kapasitif bölgede yüklenme arttıkça frekansın arttırılması gereklidir. Bu devrelerde istenmeyen bir durumdur, kontrolü zorlaştırır. Bu nedenlerden dolayı LLC rezonans dönüştürücü endüktif bölgede çalıştırılmalıdır.

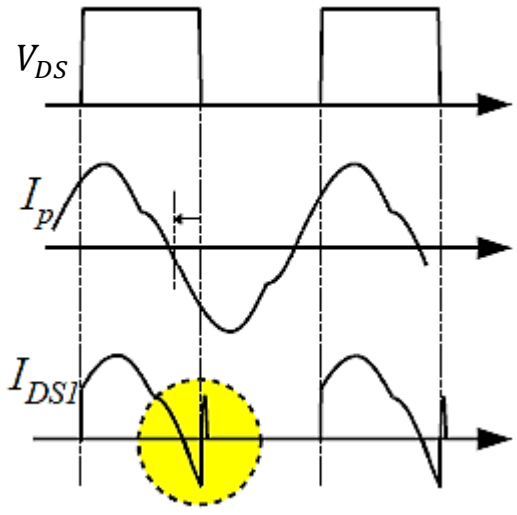

Şekil 3.4 Kapasitif bölgede akım-gerilim dalga şekilleri [19]

LLC rezonanslı dönüştürücülerin kazancı transformatörün sarım oranına ve rezonans tankının kazancına bağlıdır. Transformatör sarım oranı sabittir, rezonans tankının kazancı ise yüke göre değişir. Çıkışta yükün ihtiyaç duyduğu gerilimin sağlanması tank

kazancının farklı yük koşullarında frekans değiştirilerek sabit tutulması ile mümkündür [22].

3.3 LLC Rezonans Dönüştürücü Çalışma Aralıkları

LLC rezonans dönüştürücünün çalışma aralıkları aşağıda detaylı olarak incelenmiştir. Devrenin çalışma aralıkları sırasıyla Şekil 3.5, 3.6 ve 3.7 üzerinde tanımlanmıştır.

- **t0-t1 aralığı**

LLC dönüştürücülerde anahtarlama elemanları olan MOSFET'lerin parazitik kondansatörleri giriş gerilimine kadar şarj olur ve sıfıra kadar deşarj olur. Anahtarlar iletimde değil iken serbestçe dolaşan i_m mıknatıslanma akımı C_1 kondansatörünün deşarj, C_2 kondansatörünün şarj olmasını sağlar. Ölü zaman aralığı olarak da bilinen bu aralıkta anahtarların aynı anda iletime girmesi engellenirken aynı zamanda parazitik kondansatörlerin şarj ve deşarjı gerçekleşir. İletime girmesi gereken anahtarın parazitik kondansatörü i_m akımı ile deşarj edilirken diğer anahtarın kondansatörü şarj edilir. t_0 - t_1 aralığından sonra Q_1 anahtarı iletime gireceği için C_1 kondansatörü deşarj, C_2 kondansatörü şarj edilir. D_1 diyodu iletime girer. Ölü zaman aralığında çıkışa enerji aktarımı gerçekleşmez, devrede sadece i_m mıknatıslanma akımı akar. Çıkış yükü, C_o kondansatörü tarafından beslenir.

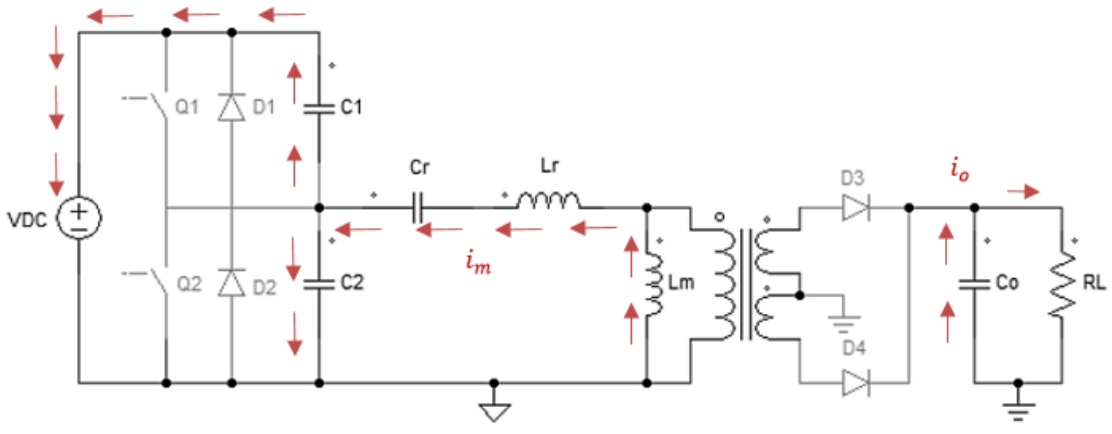

Şekil 3.5 t_0 -t_1 aralığı devre diyagramı

- **t1 –t2 aralığı**

İletimdeki D_1 diyodu üzerindeki gerilim yaklaşık 0V'dur. Anahtarlama elemanı bu aralıktan itibaren iletime sokulabilir. Devreden tank akımı ve mıknatıslanma akımı akar,

bu akımların yönleri negatiftir. D_3 diyodu iletime girer ve kaynak tarafından yüke enerji aktarımı sağlanır.

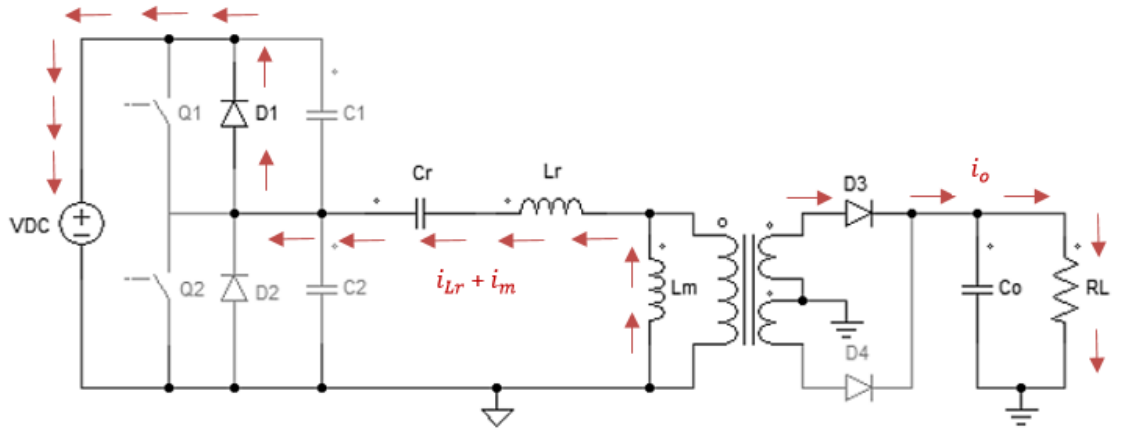

Şekil 3.6 t_1 -t_2 aralığı devre diyagramı

- **t2 –t3 aralığı**

MOSFET'in ZVS ile iletime sokulduğu aralıktır. t_1-t_2 aralığında diyotun iletime girmesi ile MOSFET üzerinde diyotun iletim gerilim düşümü kadar gerilim oluşur ve bu gerilim yaklaşık 0 V'dur($V_{forward}$ = 0.7V). Bu sayede MOSFET sıfır gerilim ile anahtarlanmış olur. Rezonans akımı i_{Lr} ve mıknatıslanma akımı i_m artarak pozitif değer alır. i_m mıknatıslanma akımı sekonderden primere yansıyan gerilim sayesinde oluşur ve bu aralık boyunca lineer olarak artar. Bu iki akımın farkı sıfır oluncaya kadar kaynaktan yüke enerji aktarımı gerçekleşir.

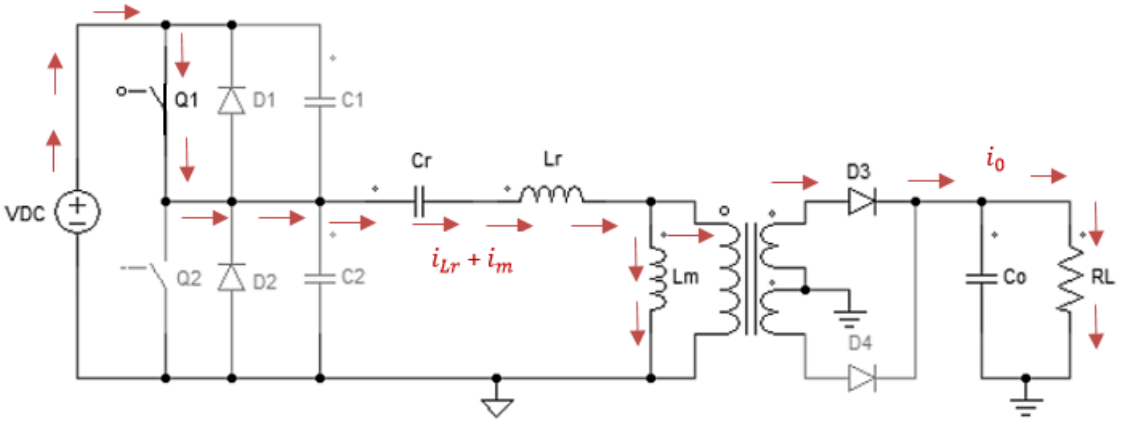

Şekil 3.7 t_2-t_3 aralığı devre diyagramı

Q_1 için verilen çalışma aralıkları Q_2 için de aynı şekilde gerçekleşir. Q_2 anahtarı tıpkı Q_1 anahtarı gibi ZVS ile iletime sokularak yüke enerji aktarımı sağlanır [17].

BÖLÜM 4

LLC REZONANS DÖNÜŞTÜRÜCÜ UYGULAMASI

Bu bölümde 24V-8.5A çıkışa sahip bir LLC rezonans dönüştürücünün simülasyonu yapılmış ve uygulama devresi gerçekleştirilerek deneysel sonuçlar sunulmuştur. Dönüştürücünün simülasyonları PSIM simülasyon ortamında gerçekleştirilmiştir. Simülasyon sonuçları ile deneysel çalışma sonunda elde edilen verilerin karşılaştırılması yapılmış ve devreye ait grafikler topolojinin çalışma noktaları göz önünde bulundurularak analiz edilmiştir.

4.1 Tasarım Parametrelerinin Belirlenmesi

Dönüştürücünün giriş gerilimi nominal 400V, minumum giriş gerilimi ise 350V olarak belirlenmiştir. LLC rezonans dönüştürücü uygulamalarında devrenin girişi çoğunlukla güç faktörü düzeltme devrelerinin (Power Factor Correction) çıkışından beslenir. PFC çıkış gerilimi 400V olduğu için tasarlanan devrenin PFC'li uygulamalarda da kullanılabilir olması açısından bu giriş gerilimi tercih edilmiştir. Çıkış gerilimi ise 24V olarak belirlenmiştir. Devre parametreleri Bölüm 2'de verilen formüller doğrultusunda hesaplanmıştır.

LLC rezonans dönüştürücünün f_{r1} rezonans frekansında çalıştırılması anahtarlama frekansı değişimlerini minimize eder. Bu nedenle dönüştürücünün optimal çalışma noktası rezonans frekansının anahtarlama frekansına eşit olduğu noktadır. Bu noktadaki kazanç m ise endüktans oranına bağlıdır. Küçük m değeri ile daha yüksek kazanç elde edilir, bu durum L_r'nin arttırılması ve L_m'nin azaltılması ile mümkündür. L_r 'nin arttırılması kaçak endüktansın artması demektir. Bu da transformatör tasarımını zorlaştırır ve verimi düşürür. L_m'nin azaltılması ise i_m'nin artmasına neden olur ve iletim kayıpları artar. Bu nedenlerden dolayı tank tasarımı iterasyon gerektirebilir.

Literatürdeki çalışmalara göre m değerinin genellikle 3~7 arasında seçileceği sonucuna varılmıştır [19]. Rezonans tankının tasarımında m değeri tasarım başlangıcında belirlenir ve tasarım sonunda elde edilen parametreler ile hedef parametreler karşılaştırılır. Gerekli olması durumunda L_r'nin değeri değiştirilir. Bu veriler doğrultusunda m=6 olarak belirlenmiştir.

Manyetik elemanlar seri endüktans L_r ve paralel endüktans L_m transformatör sargılarıyla elde edilir. Transformatörün mıknatıslanma endüktansı L_m ve kaçak endüktansı L_r rezonans endüktansını oluşturur. L_r transformatör haricinde ilave bir eleman olarak da kullanılabilir. Ancak bu iki endüktansın tek bir transformatör sargısından elde edilmesi ikinci bir endüktans kullanılmayacağı için hem maliyeti azaltır hem de devrenin boyutunu küçültür. Transformatörün sekonderi açık devre iken primerden ölçülen endüktans L_r ve L_m'nin toplamı olan L_p'dir. Sekonder kısa devre iken ölçülen endüktans kaçak endüktans olup L_r rezonans endüktans değerini verir. Sekonder açık devre iken ölçülen değer L_p olarak tanımlanır. L_m endüktansı $L_p - L_r$ farkından bulunur.

Bölüm 2'de belirtildiği gibi dönüştürücünün kazancı rezonans tankına ve transformatöre bağlıdır. Rezonans frekansında devrenin kazancı 1 alınır. L_m ve L_r'nin birlikte olduğu transformatör tasarımlarında ise kazanç sekonderden kaynaklanan kayıplar nedeniyle 1'in biraz üzerinde olur. Bu durumda giriş-çıkış gerilimlerine göre belirlenen minumum ve maksimum kazanç (4.1) ve (4.2)'de verilen formüllerden elde edilir.

$$M_{min} = \sqrt{\frac{m}{m-1}} = \sqrt{\frac{6}{6-1}} = 1.09 \tag{4.1}$$

$$M_{max} = \frac{V_{in}^{max}}{V_{in}^{min}} . M_{min} = \frac{400}{350} . 1.09 = 1.24 \tag{4.2}$$

Şekil 4.1'de verilen kazanç karakteristiğinden görüldüğü gibi rezonans anındaki kazanç 1'in üzerindedir. Hesaplanan minumum ve maksimum kazanç değerlerine göre nominal çalışma frekansı 103kHz ve minumum çalışma frekansı 78kHz olarak belirlenmiştir.

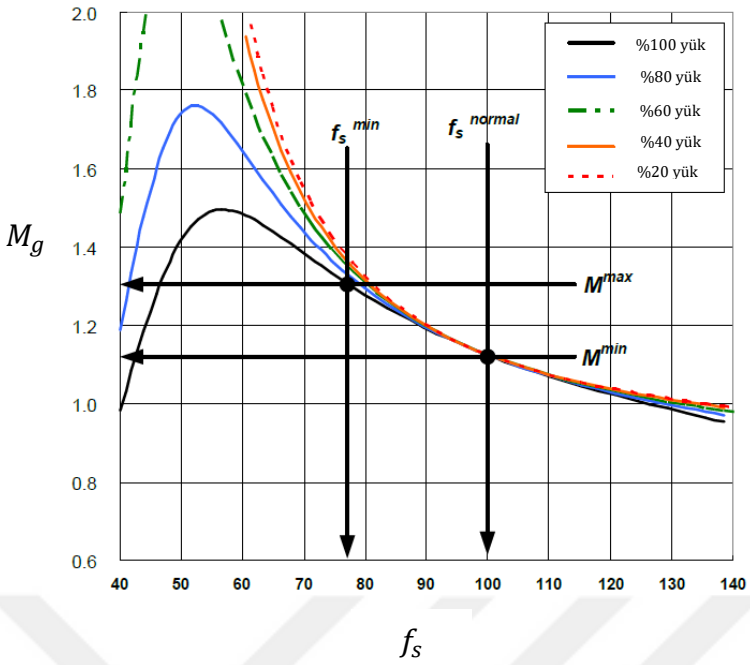

Şekil 4.1 Sistemin kazanç eğrisi [19]

Transformatörün sarım oranı n, (4.3) eşitliğinde verilmiştir. Schottky diyotun gerilim düşümü $V_{forward}$ 0.9V alınmıştır. Uygulaması yapılacak devre yarım köprü bir LLC dönüştürücü olduğu için tranformatörün primer gerilimi giriş geriliminin yarısıdır [11].

$$n = \frac{V_{in}^{max}/2}{(Vo + Vforward)} . M_{min} = \frac{400/2}{24 + 0.9} . 1.09 = 8.75 \quad (4.3)$$

R_{ac} temel harmonik yaklaşım ile analizi kolaylaştırmak için oluşturulan eşdeğer devrenin direncidir. Çıkış yükü primer tarafta R_{ac} ile ifade edilir. Doğrultucunun girişindeki sinüsoidal akım i_{din} ile kare dalga AC gerilim V_{din} eşitlik (4.4) ve (4.6)'daki gibi ifade edilir. i_o ve V_o çıkış gerilimi ve akımıdır.

$$i_{din} = \frac{\pi\, i_0}{2} \sin wt \quad (4.4)$$

$$V_{din} = V_o \text{ , } \sin wt > 0 \quad (4.5)$$

$$V_{din} = -V_o \text{ , } \sin wt < 0 \quad (4.6)$$

Doğrultucu girişindeki kare dalga AC gerilimin temel bileşeni eşitlik (4.7) verilmiştir.

$$V_{din}^{F} = \frac{4V_o}{\pi} \sin(wt) \quad (4.7)$$

Buna göre sekonder taraftaki eşdeğer direnç (4.8)'deki gibi ifade edilebilir.

$$R_{ac} = \frac{V_{din}^{F}}{i_{din}} = \frac{8V_o}{\pi^2 i_o} = \frac{8R_o}{\pi^2} \quad (4.8)$$

Transformatörün dönüşüm oranı n ile primer taraftaki eşdeğer yük direnci elde edilir. Eşdeğer direnç hesabı eşitlik (4.9)'da verilmiştir.

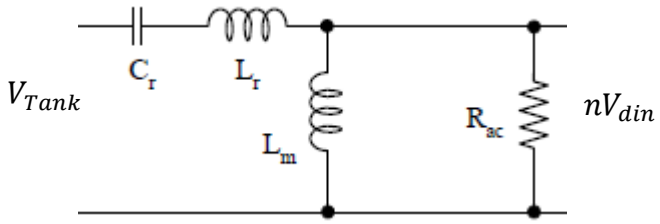

Şekil 4.2 Temel harmonik yaklaşıma göre oluşturulan eğdeğer devre [19]

$$R_{ac} = \frac{8n^2.V_o}{\pi^2 I_o} = \frac{8.8.75^2.24}{\pi^2.8{,}5} = 175.22\Omega \quad (4.9)$$

Rezonans tankının tasarımının yapılması için Q değerinin belirlenmesi gerekir. Bu değerin belirlenmesi için eşitlik (2.1)'de verilen kazanç formülünden elde edilen, farklı m değerlerinde çizdirilmiş Q ve maksimum kazanç ilişkisini gösteren Şekil 4.3'deki grafikten faydalanılmıştır.

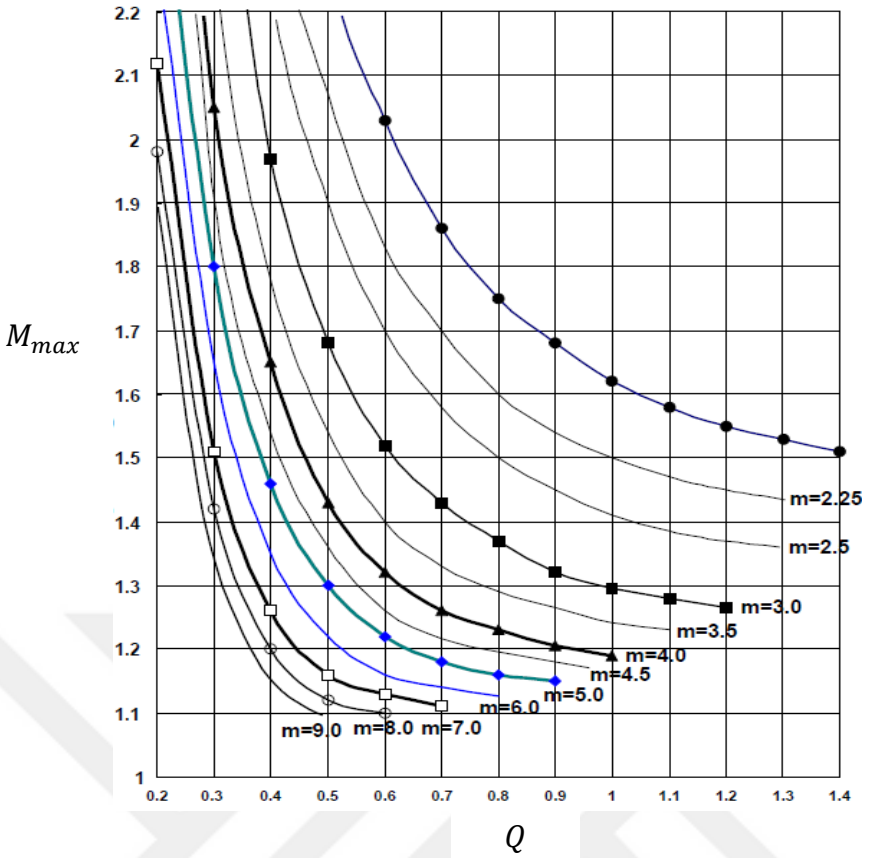

Şekil 4.3 Farklı m değerleri için $M_{max} - Q$ eğrileri [19]

Bölüm 3'de bahsedildiği gibi ZVS kazanç eğrilerinin tepe noktalarının sağ tarafında elde edilir. Başlangıç anında ve yük geçişleri sırasında ani gerilim değişimlerinin hesaba katılması ile 1.24 olarak belirlenen maksimum kazanç değeri %15 marj bırakılarak 1.42 olarak hesaplanmış ve Şekil 4.3'de verilen grafiğe göre m=6 için Q=0.37 olarak belirlenmiştir. Bu değerler doğrultusunda rezonans kondansatörü, rezonans endüktansı ve mıknatıslanma endüktansı aşağıdaki gibi elde edilmiştir.

$$C_r = \frac{1}{2\pi Q f_r R_{ac}} = 23.6nF \tag{4.10}$$

$$L_r = \frac{1}{(2\pi f_r)^2 C_r} = 101.17uH \tag{4.11}$$

$$L_m = mL_r = 607.2\text{uH} \tag{4.12}$$

Hesaplanan değerler ile devrede uygulanacak komponent değerlerinin farkları Çizelge 4.1'de verilmiştir. Bu farklılık hesaplanan değerde kondansatörün olmaması ve transformatör sargılarında ölçülen endüktans değerlerinin farklılıklarından oluşmaktadır.

Çizelge 4.1 Tasarım ve uygulama değerleri

Parametreler	Tasarım Değerleri	Uygulama Değerleri
C_r	23,6nF	24nF
L_p	607.2uH	620uH
L_r	101.17uH	100uH
m	6	6.2

4.2 Tasarlanan Devrenin Simülasyonu

Çizelge 4.1'deki değerler dikkate alındığında ilk hesaplanan değerler ile devrede uygulanacak değerler arasında büyük farklılıklar oluşmamıştır. Devre simülasyonu uygulama değerlerine göre PSIM programında yapılmıştır. PSIM'de yapılan simülasyona ait devre şeması Şekil 4.4'de verilmiştir.

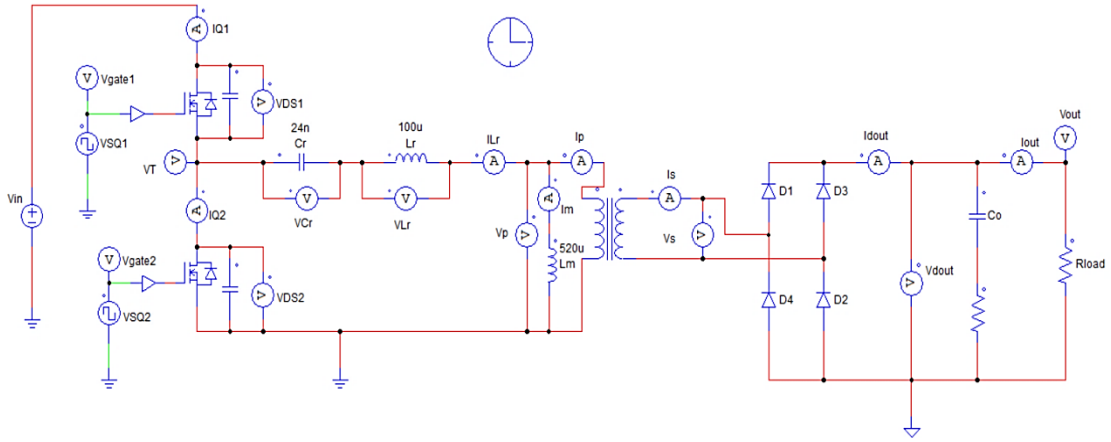

Şekil 4.4 PSIM'de simülasyonu gerçekleştirilen devre

Bölüm 3'de verilen devrenin çalışma aralıkları PSIM'de yapılan simülasyon ile doğrulanmıştır. Şekil 4.5'deki dalga şekilleri yorumlandığında görülür ki $t_0 - t_1$ ölü zaman aralığında devreden sadece i_m mıknatıslanma akımı akar ve Q_1 anahtarının parazitik kondansatörü C_1 deşarj olur. Bu aralıktan sonra t_1-t_2 aralığında hem mıknatıslanma akımı hem de rezonans tank akımı devrededir ve negatif yöndedirler. Negatif olan i_{Lr} sayesinde Q_1 anahtarının dahili diyodu iletime girer. Bu andan itibaren MOSFET iletime sokulabilir. t_2-t_3 aralığında ise MOSFET sıfır gerilimde iletime girmiştir. i_{Lr} çıkışa doğru akar ve i_m mıknatıslanma akımına eşit oluncaya kadar çıkışa enerji

aktarır. Transformatöre gelen akım $i_{Lr} - i_m$ olduğu için bu iki akım birbirine eşit olunca çıkışa olan enerji aktarımı durur. Bu aralığın ardından Q_2 anahtarının kondansatörü deşarj olur ve t_0-t_3 aralığında gerçekleşen tüm olaylar negatif alternansta gerçekleşir.

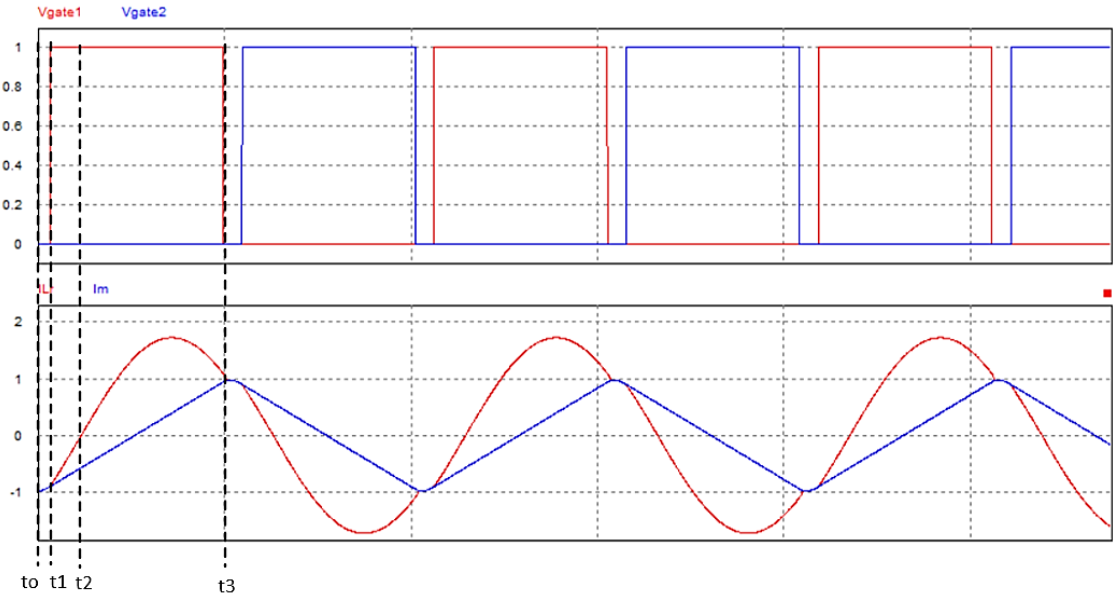

Şekil 4.5 Q_1 ve Q_2 anahtarlarının kapı sinyalleri, rezonans tank akımı i_{Lr} ve mıknatıslanma akımı i_m

Rezonans dönüştürücülerde tank akımı veya tank geriliminin sinüsoidal dalga şekline sahip olduğu Bölüm 3'de belirtilmişti. Sinüsoidal akım kondansatör ve endüktans arasındaki rezonanstan oluşmaktadır. Şekil 4.6'da görüldüğü gibi V_{Cr} rezonans kondansatörünün gerilimi artarken V_{Lr} rezonans endüktansının gerilimi azalmaktadır. Yani C_r rezonans kondansatörü şarjını ve deşarjını rezonans endüktansı üzerinden yapar. Aynı şekilde rezonans endüktansı manyetik alanında enerji depolama işlemini rezonans kondansatörü üzerinden gerçekleştirir. Şekil 4.5'deki eğrilerden görüldüğü gibi işaretli noktada i_{Lr} akımı pozitif alternansta yön değiştirmiştir. Bunun nedeni V_{Lr} geriliminin pozitiften negatif yöne geçmesidir. Sonuç olarak sinüsoidal akım, V_{Cr} ve V_{Lr} gerilim ilişkisinden yani endüktans ve kondansatörün birbiri üzerine enerji aktarmasından oluşmaktadır. Yeşil eğri ile gösterilen V_p transformatörün primer gerilimidir. Giriş yarım köprü inverter yapısına sahip olduğu için transformatör gerilimi giriş geriliminin yarısıdır ve 200V'dur.

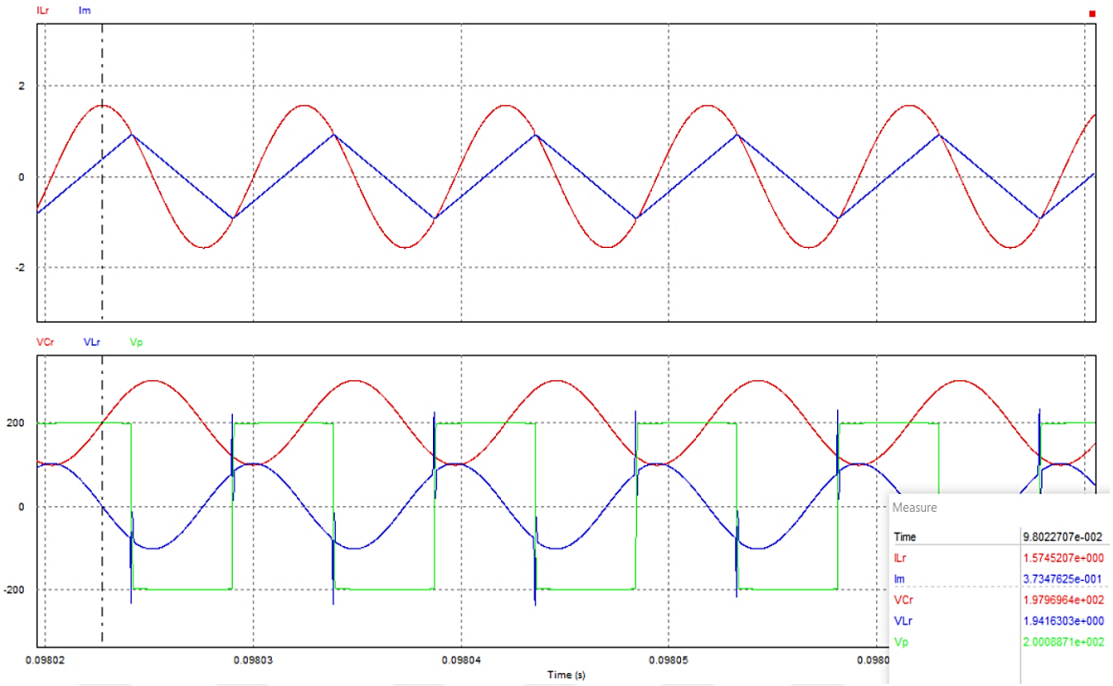

Şekil 4.6 C_r, L_r ve transformatörün primer gerilimi

LLC rezonans dönüştürücünün en önemli avantajı elemanların yumuşak anahtarlama ile iletime girmesidir. MOSFET'in drain-source gerilimi V_{DS} sıfıra düştükten sonra anahtarlama sinyali olan V_{gate} gerilimi MOSFET'in gate'ine uygulanır ve MOSFET sıfır gerilim altında (ZVS) iletime girer. Şekil 4.7' de görüldüğü gibi her iki anahtarın da kapı sinyalleri V_{DS} gerilimleri sıfıra düştükten sonra uygulanmıştır ve ZVS gerçekleşmiştir.

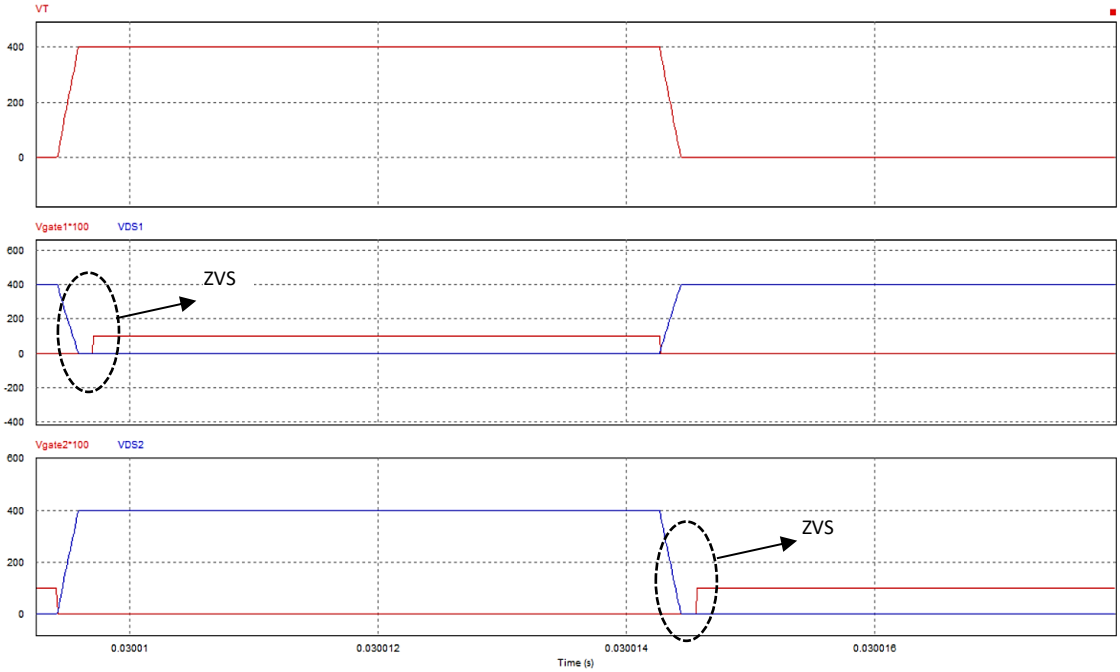

Şekil 4.7 V_{gate1}, V_{gate2}, V_{DS1}, V_{DS2}, ve V_T gerilimleri

Şekil 4.8'de verilen V_T rezonans tank gerilimi, hangi anahtarın iletimde olduğunu gösterir. Q_1 iletimde iken V_T giriş gerilimine eşit olurken; Q_2 iletimde iken V_T gerilimi sıfır olur.

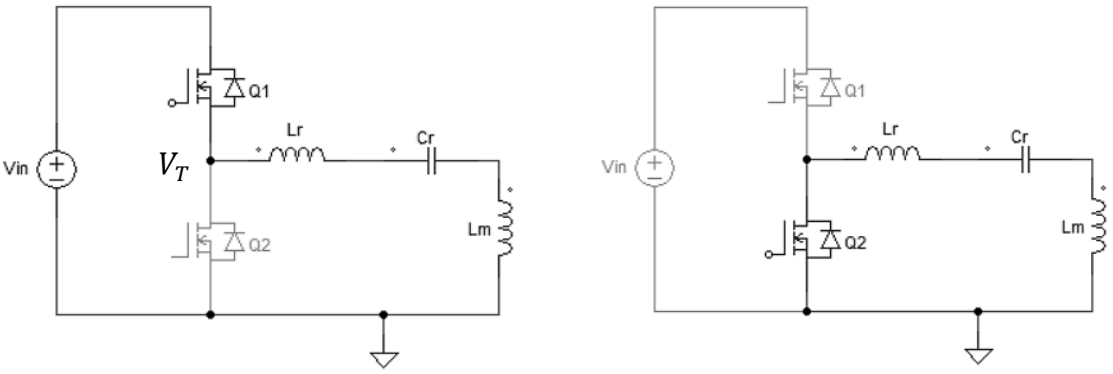

Şekil 4.8 a) Q_1 anahtarının iletimi b) Q_2 anahtarının iletimi

MOSFET'in drain-source akımı i_{DS} ve drain source gerilimi V_{DS} değişimlerine bağlı olarak da ZVS görülebilir. Şekil 4.9' da verilen dalga şekilleri incelendiğinde Q_2 MOSFET'i V_{DS} gerilimi sıfıra düştükten sonra iletime girmiş ve i_{DS} akımı pozitif yönde yükselmiştir.

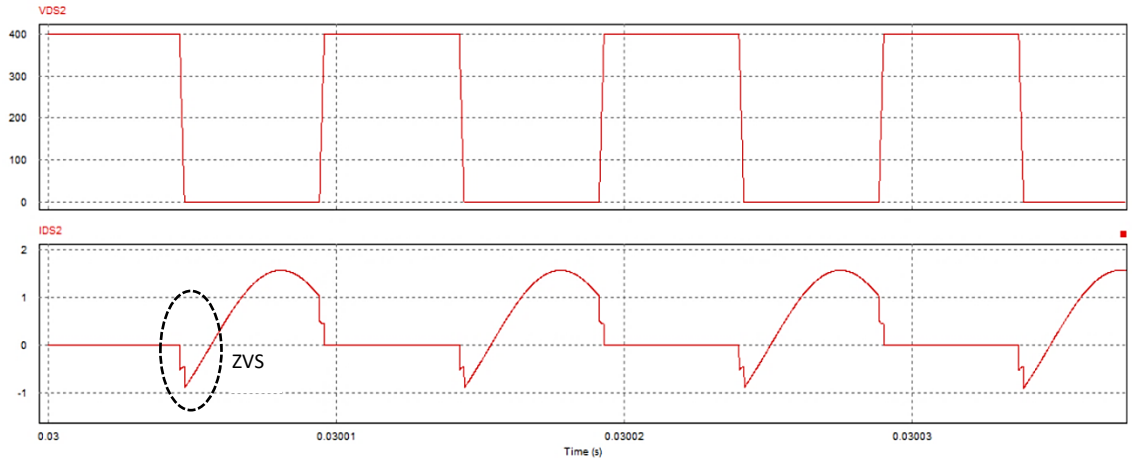

Şekil 4.9 Q_2 anahtarının drain-source gerilim ve akımı

LLC rezonans dönüştürücünün tasarımı rezonans noktasına yani anahtarlama frekansının rezonans frekansına eşit olduğu noktaya göre yapılır. Ancak devre çıkış regülasyonunu sağlamak için yüke göre rezonans frekansının altında ve üstünde çalışabilir. Şekil 4.10'da görüldüğü gibi rezonans altı çalışmada $f_s < f_r$ olacağı için $T_s > T_r$ olacaktır. Rezonans periyodu anahtarlama periyodundan kısa olacağı için tank akımı i_{Lr} anahtarlama periyodu tamamlanmadan mıknatıslanma akımına eşit olur.

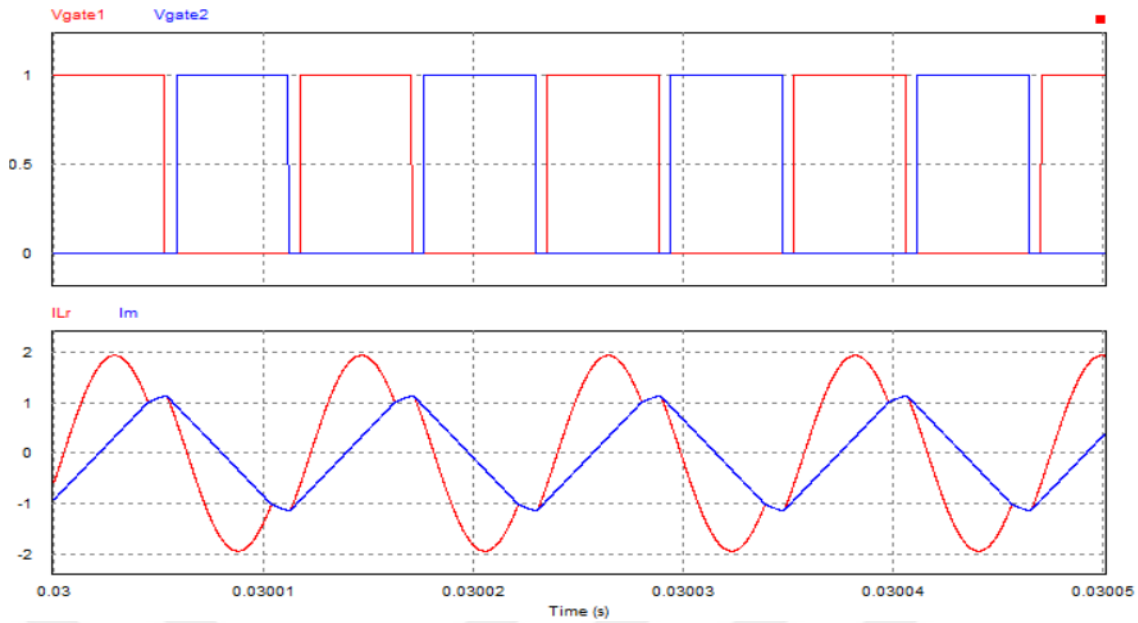

Şekil 4.10 f_s=85kHz, rezonans altı çalışmada i_{Lr} ve i_m akımları

Şekil 4.11'de görüldüğü gibi tam tersi durumda yani rezonans frekansının üzerindeki çalışmada $f_r < f_s$ olacağı için $T_r > T_s$ olacaktır. Rezonans periyodu anahtarlama frekansının periyodundan uzundur, ölü zaman aralığında tank akımı i_{Lr} aniden düşer ve i_m mıknatıslanma akımına eşit olur [10].

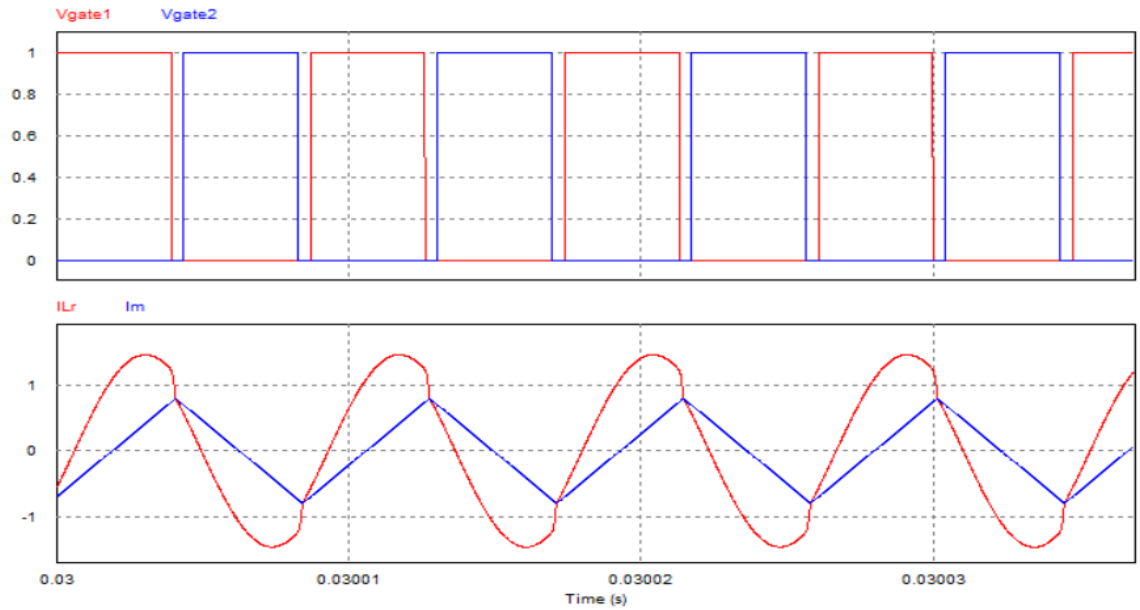

Şekil 4.11 f_s=115kHz, rezonans üzeri çalışmada i_{Lr} ve i_m akımları

4.3 Uygulama ve Deneysel Sonuçlar

Parametreleri hesaplanan ve simülasyonu yapılan devrenin tasarımını doğrulamak için 204W gücünde bir dönüştürücü prototipi gerçekleştirilmiştir. Devrenin kontrolü analog entegre ile kapalı çevrim olarak yapılmıştır. Devreye ait parametreler ve komponentler Çizelge 4.2 ve 4.3'de özetlenmiştir.

Çizelge 4.2 Uygulama devresine ait parametreler

Parametre	**Değer**
Çıkış Gücü, P_o	204W
Çıkış Gerilimi, V_o	24V
Giriş Gerilim Aralığı, V_{in}	350-400V
Anahtarlama Frekans Aralığı, f_o	78-145kHz

Çizelge 4.3 Uygulama devresinde kullanılan komponentler

Komponent	**Değer**
Kontrol Entegresi	FSFR2100
Referans Entegresi	KA431SAMF2TF
Çıkış Diyotları	STPS20SM100ST
Transformatör Rezonans Endüktansı, L_r Mıknatıslanma Endüktansı, L_m	WE 760895431 100uH 520uH
Rezonans Kondansatörü, C_r	24nF
Çıkış Filtre Kondansatörü, C_o	4400uF

Kontrol entegresi FSFR2100, frekans kontrolü yapan, yarım köprü konfigürasyonuna sahip bir kontrolördür. MOSFET'leri ve MOSFET sürücülerini içinde barındırır. Bu devrenin uygulanmasını oldukça kolaylaştırmıştır. MOSFET'ler sabit %50 duty cycle ve 350ns ölü zaman ile iletime sokulur. Prototipi gerçekleştirilen devrenin şematiği Şekil 4.12'de verilmiştir.

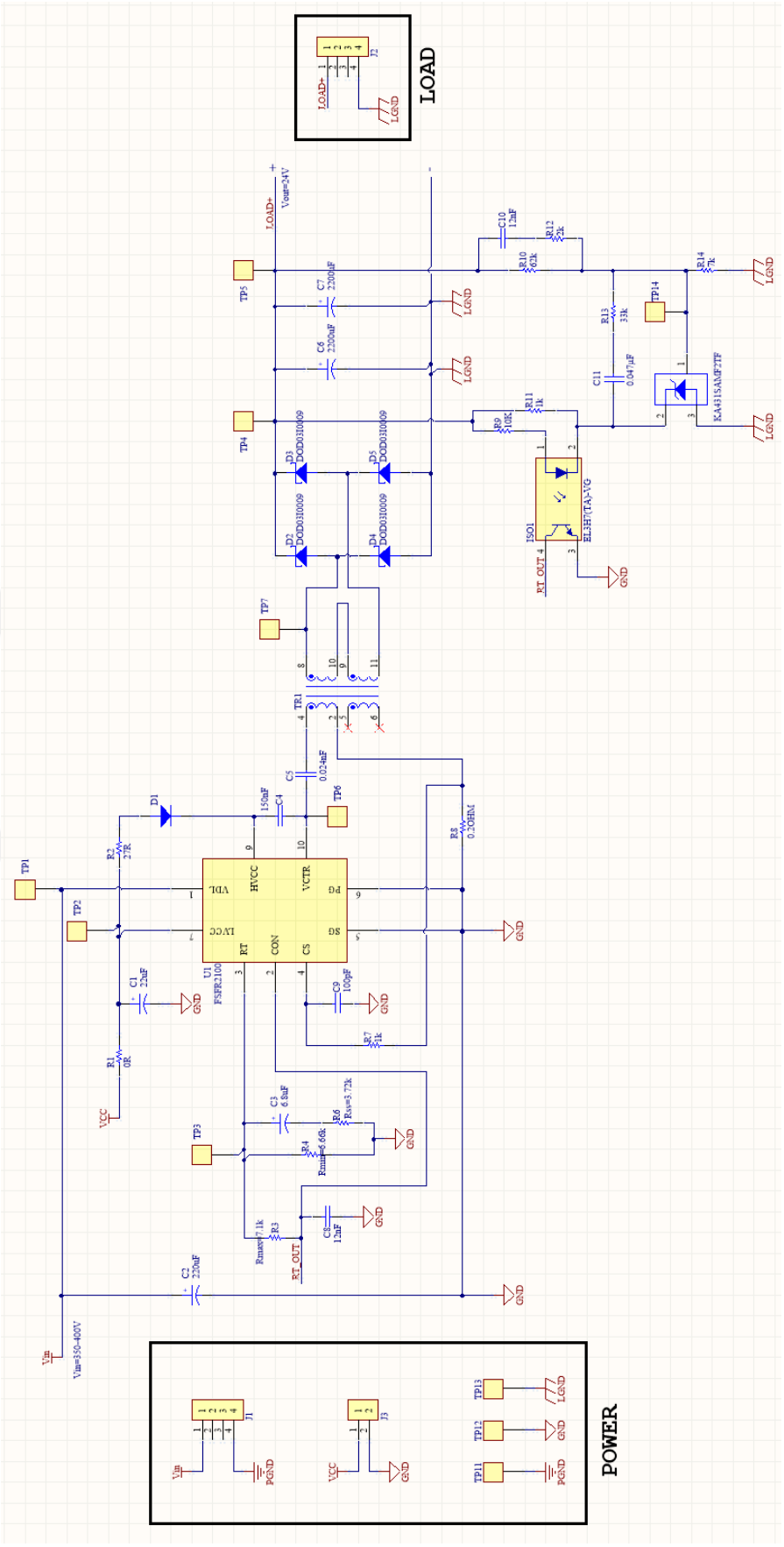

Şekil 4.12 LLC rezonans dönüştürücü uygulama devresi şematiği

DC-DC dönüştürücü giriş gerilimi ve çıkış akımındaki değişimlere karşı çıkış gerilimini regüle eder ve bunu geri besleme (feedback) devreleri ile sağlar. Şekil 4.13'de bir dönüştürücünün tipik geri besleme devresi verilmiştir.

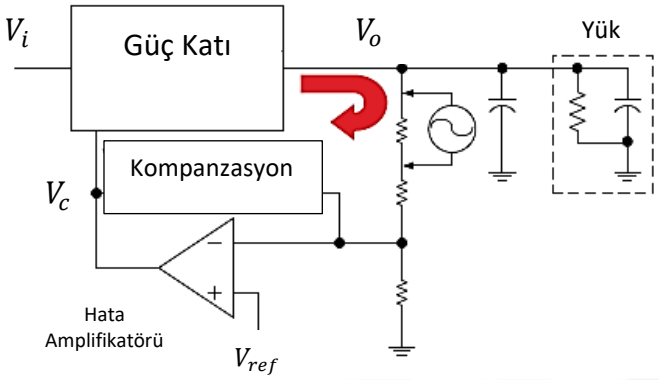

Şekil 4.13 Güç dönüştürücüsü geri besleme devresi [23]

Şekil 4.13'den görüldüğü gibi temel olarak bir güç dönüştürücüsü güç katı ve geri besleme devresinden oluşur. Güç katını manyetik komponentler, güç anahtarları ve kontrolör oluşturur. Geri besleme devresi ise hata amplifikatörü ve kompanzasyon elemanlarını içerir. Geri besleme devresinde, çıkış gerilimi gerilim bölücü devre ile örneklenir ve amplifikatörün girişine uygulanır. Amplifikatör referans gerilim ile çıkış gerilimini karşılaştırır ve hata sinyali üretir. Üretilen bu hata sinyali ile kontrol değişkeni olan bağıl iletim süresi (duty cycle) veya anahtarlama frekansı değiştirilerek anahtarların iletime-kesime girme kontrolü sağlanır. Böylece çıkış gerilimi sabit değerde tutulur [23,24]. Kompanzasyon ile amplifikatörün hata cevabı ayarlanır. Temel olarak 3 çeşit kompanzasyon devresi vardır. Tip 1, tip 2 ve tip 3 devreleri Şekil 4.14'de verilmiştir [25].

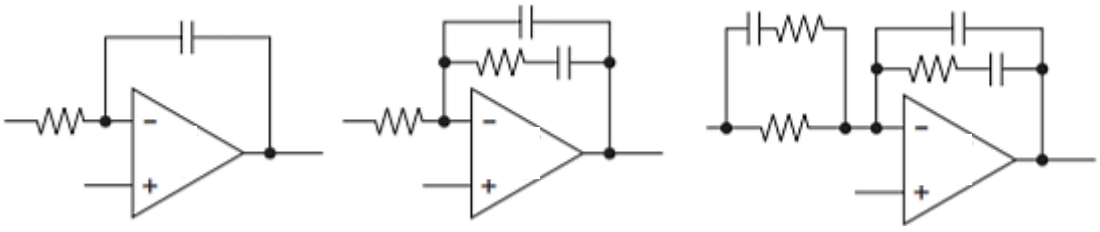

Şekil 4.14 a) Tip 1 b)Tip 2 c) Tip 3 kompanzasyon devreleri [25]

Uygulaması gerçekleştirilen devrede tip 2 kompanzasyon devresinin bir çeşidi olan ve optokuplör ile gerçekleştirilen izoleli kompanzasyon devresi kullanılmıştır.

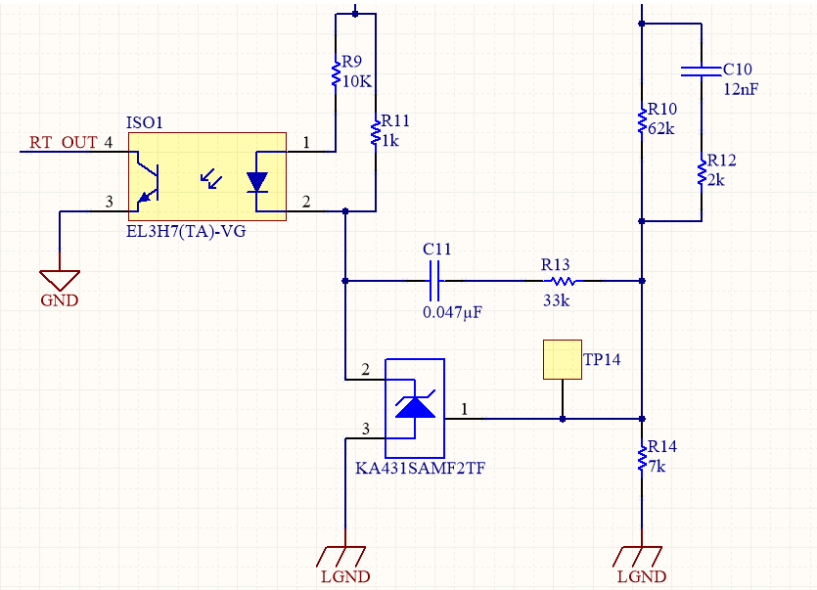

Şekil 4.15 Optokuplör'lü tip 2 kompanzasyon devresi

Bu kompanzasyon devresinde amplifikatör olarak KA431 ayarlanabilen referans entegresi kullanılmıştır. Entegrenin blok diyaramı Şekil 4.16 verilmiştir.

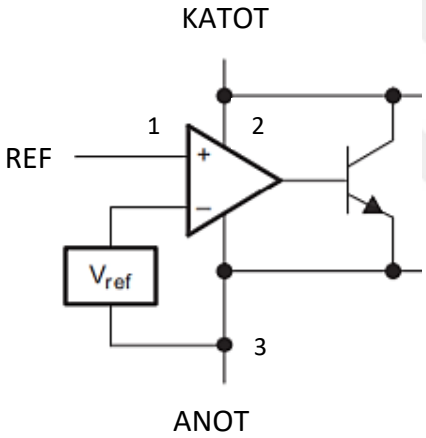

Şekil 4.16 KA431 entegresinin blok diyagramı

Şekil 4.15 ve 4.16'ya göre devre analiz edilecek olursa görülür ki çıkış gerilimi 24 V, R_{10} ve R_{14} gerilim bölücü dirençler ile örneklenerek KA431'in referans bacağına uygulanır. KA431 içerisinde 2.495V V_{ref} gerilimine sahiptir. V_{ref} gerilimi ile çıkıştan gerilim bölücü ile örneklenen gerilim karşılaştırılır ve 2.495V'dan büyük ise KA431'in transistörü iletime girer ve optokuplör iletime sokularak kontrol entegresinin anahtarlama frekansının ayarlandığı R_T pininden akım akmaya başlar.

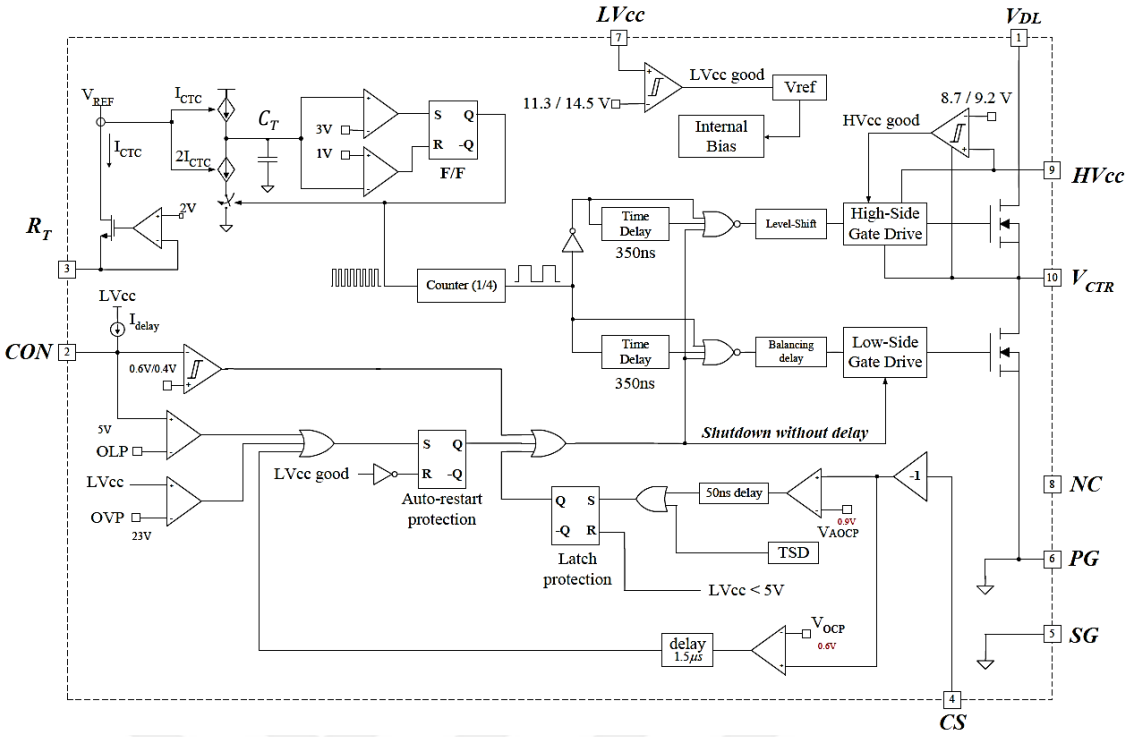

Şekil 4.17 Analog kontrolörün blok diyagramı [26]

Şekil 4.17'de kontrolörün iç yapısı detaylı incelenek olursa R_T pininden çıkışa akan akım I_{CTC}, akım aynaları ile kopyalanarak başlangıçta boş olan C_T kondansatörünü şarj eder. C_T kondansatörünün şarj olması ile komparatörün çıkışı flip-flop'un set pinini 1, reset pinini 0 yapar. Böylece flip-flop'un çıkışı 1 olur. Anahtar kapatılır ve kondansatörün deşarjı başlar. Kondansatörün deşarj olması ile tüm bu işlemlerin tersi gerçekleştirilerek flip-flop çıkışında 0 elde edilir. Sonuç olarak λ'sı sabit ve %50 olan kare dalga sinyal elde edilir. Elde edilen kare dalga sinyal counter'da 1/4 oranında küçültülerek MOSFET'lerin anahtarlama sinyalleri elde edilir.

Şekil 4.12'de verilen uygulama devresinin çıkış yüküne bağlı kontrolü analog entegrenin iç yapısı ile birlikte analiz edilecek olursa görülür ki çıkış geriliminin artmasıyla optokuplörün LED'ine bağlı olan 10kΩ'luk direnç üzerinden geçen akım artacaktır. Bu da optokuplörün transistöründen akan akım olan yani entegrenin R_T pininden çıkışa akan akım olan I_{CTC} akımını arttıracaktır. I_{CTC} akımının artması ile C_T kondansatörünün şarj-deşarj süresi kısalacak bu sayede elde edilen kare dalga sinyalin periyodu azalacak ve frekansı artacaktır. Sonuç olarak artan çıkış geriliminde frekans arttırılarak çıkış regülasyonu sağlanacaktır. Buradan anlaşılacağı üzere devrenin kontrolü LLC dönüştürücünün kazanç eğrisini birebir doğrulamış olmaktadır. LLC dönüştürücünün kazanç eğrisi yorumlandığında görülür ki çıkıştan çekilen akım azaldığında çıkış gerilimi

ve kazanç artar, regülasyonun sağlanması için kazancın düşürülmesi gerekir bu da frekansın arttırılması ile sağlanır. Tam tersi durumda çıkış geriliminin azalması ile I_{CTC} akımı azalacak, C_T kondansatörünün şarj-deşarj süresi artacak ve frekans azalacaktır. Bu koşulda kazanç eğrisinden anlaşılacağı üzere çıkış akımının artması ile çıkış gerilimi ve kazanç azalır, regülasyonun sağlanabilmesi için frekansın azaltılması gerekir. Devrenin kontrolü Şekil 4.18'de verilen diyagram ile özetlenmiştir.

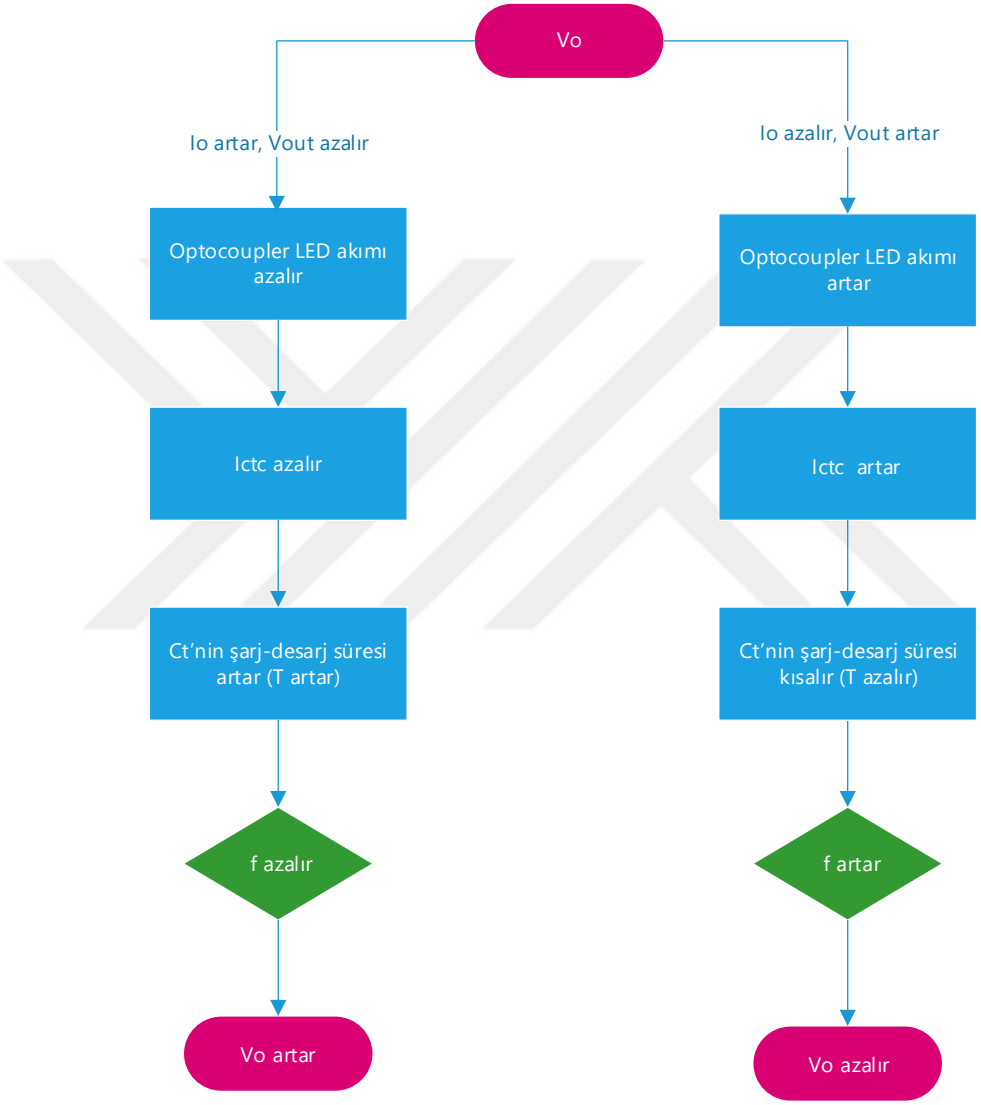

Şekil 4.18 Kontrol diyagramı

Bölüm 4.1'de devrenin maksimum-minumum giriş gerilimine göre çalışacağı frekans aralığı belirlenmiştir. Kontrolörün anahtarlama frekansının ayarladığı R_T pinine bağlı olan dirençler ile R_T pininden akan akım dolayısıyla frekans ayarlanmış olur. Bu aralıklarda çalışma minumum frekans için R_3 ve maksimum frekans için R_4 direnci ile (4.13) ve (4.14) eşitlikleri ile ayarlanır [26].

$$f_{min} = \frac{5{,}2k\Omega}{R_{min}} \cdot 100kHz \tag{4.13}$$

$$f_{max} = (\frac{5{,}2k\Omega}{R_{min}} + \frac{4{,}68k\Omega}{R_{max}}) \cdot 100kHz \tag{4.14}$$

Maksimum kazanca göre f_{min}=78kHz ve başlangıçtaki yük transientleri dikkate alınarak f_{max}=145kHz olarak belirlenmiştir. Buna uygun direnç değerleri ise $R_3 = 6{,}66k\Omega$ ve $R_4 = 7k\Omega$ olarak hesaplanmıştır. Direnç değerlerininde hesaplanması ile şematik kısım tamamlanmış ve Şekil 4.12'de verilen devrenin baskı devresi (PCB) çizilerek Şekil 4.19'daki uygulama devresi elde edilmiştir.

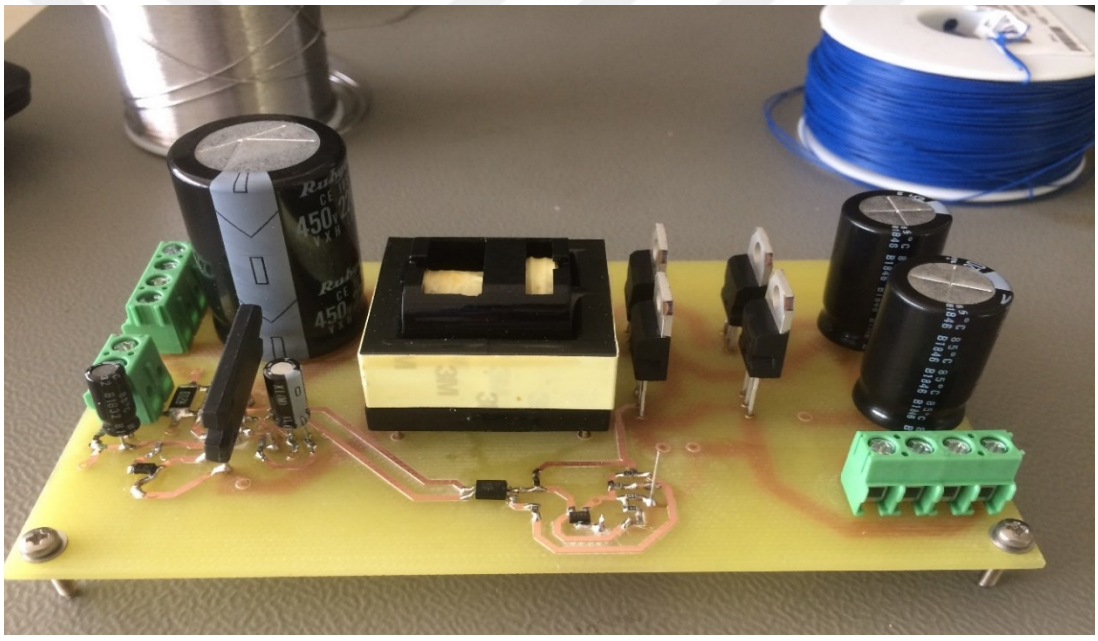

Şekil 4.19 LLC rezonans dönüştürücü uygulama devresi

DC-DC dönüştürücülerde PCB tasarımı oldukça büyük önem taşımaktadır. Ciddi elektomanyetik girişimlere neden olabilecek yüksek akım yolları, manyetik elemanlar ve anahtarlama elemanları içeren bu dönüştürücülerde tasarımlar gürültüleri ve kayıpları olabildiğince azaltacak şekilde yapılmalıdır [27]. Dönüştürücü devrelerinde güç hattına ait yollar gerilim düşümlerini engellemek ve gürültüyü azaltmak adına kalın olmalı ve kısa tutulmalıdır. Geri besleme devresi ve kompanzasyon elemanları güç hattından ve manyetik elemanlardan mümkün olduğunca uzağa yerleştirilmelidir [28]. Uygulaması gerçekleştirilen devrede bu tasarım kriterleri göz önünde bulundurularak geri besleme ve kompanzasyona ait yollar güç hattı ile farklı katmana çizilmiştir. Güç hattı olabildiğince

kalın çizilmiş ve akım yönü dikkate alınarak elemanlar yerleştirilmiştir. PCB çizimi tamamlanan devrenin testleri yüklü, yüksüz ve ara yük değerlerinde tamamlanmıştır.

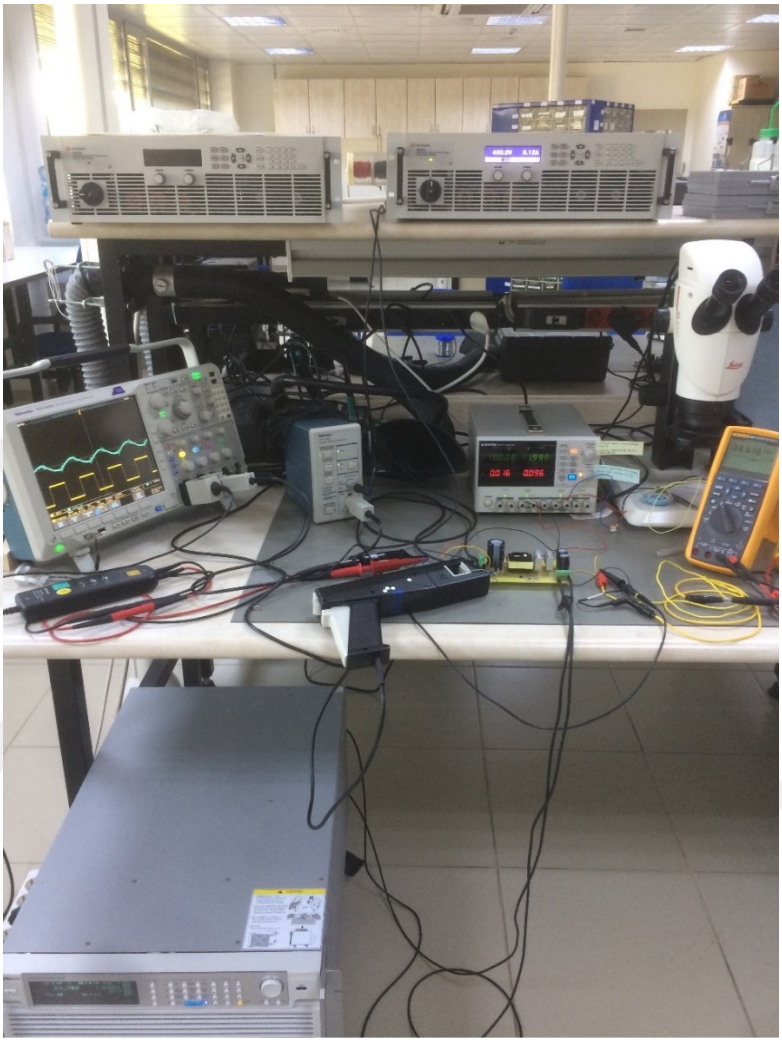

Şekil 4.20 Uygulama devresi test düzeneği

4.3.1 Tam ve Hafif Yükte Çalışma

Test sonuçlarına ait osiloskop görüntülerini inceleyecek olursak Şekil 4.21'den görüldüğü gibi tam yük durumu olan 8.5A'de V_T tank gerilimi, üst koldaki MOSFET olan Q_1 iletimdeyken 400V, alt koldaki MOSFET olan Q_2 iletimdeyken 0V'dur. i_{Lr} tank akımı, Q_1 iletimdeyken pozitif alternansta ve Q_2 iletimdeyken negatif alternanstadır. Tam yük durumunda anahtarlama frekansı 90kHz'dir. Bölüm 4.1'de belirlenen giriş gerilimi aralığında elde edilen minumum kazanca göre rezonans frekansı 103kHz olarak hesaplanmıştır. Buna göre tam yük durumunda devre rezonans altında çalışmaktadır.

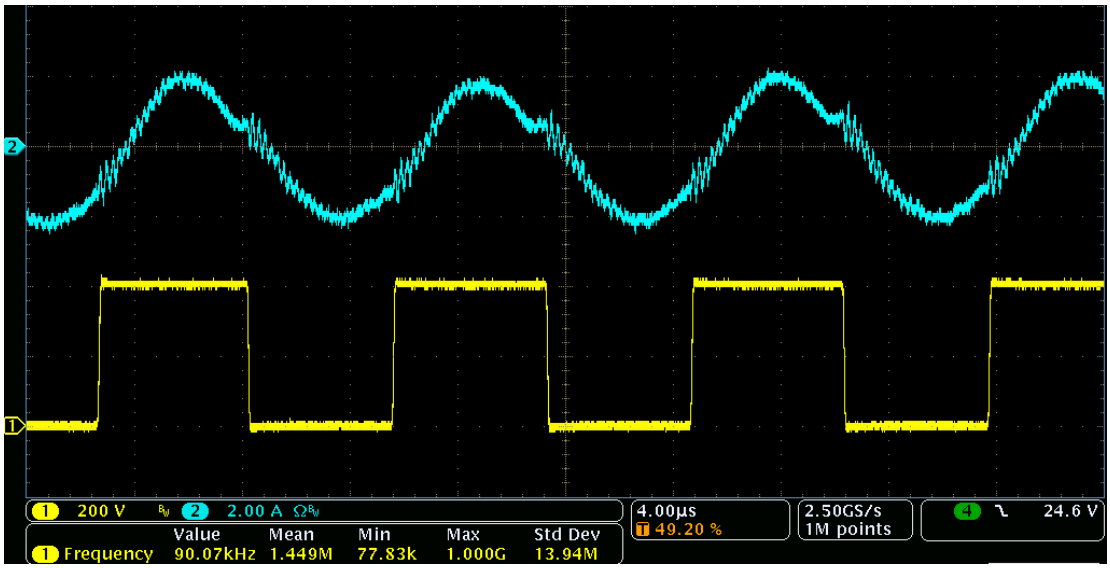

Şekil 4.21 8.5A tam yük çalışmada V_T tank gerilimi (sarı) ve i_{Lr} tank akımı (mavi).

Akımın dalga şeklinin sinüs formuna yakın olduğu ve simülasyon sonuçlarıyla uyumlu olduğu görülmektedir. Transformatörün i_m mıknatıslanma akımı ölçülemez ancak i_m = i_{Lr} olduğu an yani ölü zaman anı dalga şeklinden net olarak anlaşılmaktadır. i_m = i_{Lr} olduğu andan sonra iletimde olan anahtar kesime geçmiş ve diğer anahtarın iletim süresi başlamıştır.

LLC dönüştürücünün kazanç eğrisi göz önünde bulundurulduğunda yükün azalması ile çıkış gerilimi artacak dolayısıyla kazanç artacaktır. Çıkışı regüle edebilmek için artan kazancın azaltılması gerekir bu nedenle frekans arttırılır. Şekil 4.22'den görüldüğü gibi akımın 4A'e düşmesi ile frekans artmış ve 95kHz olmuştur.

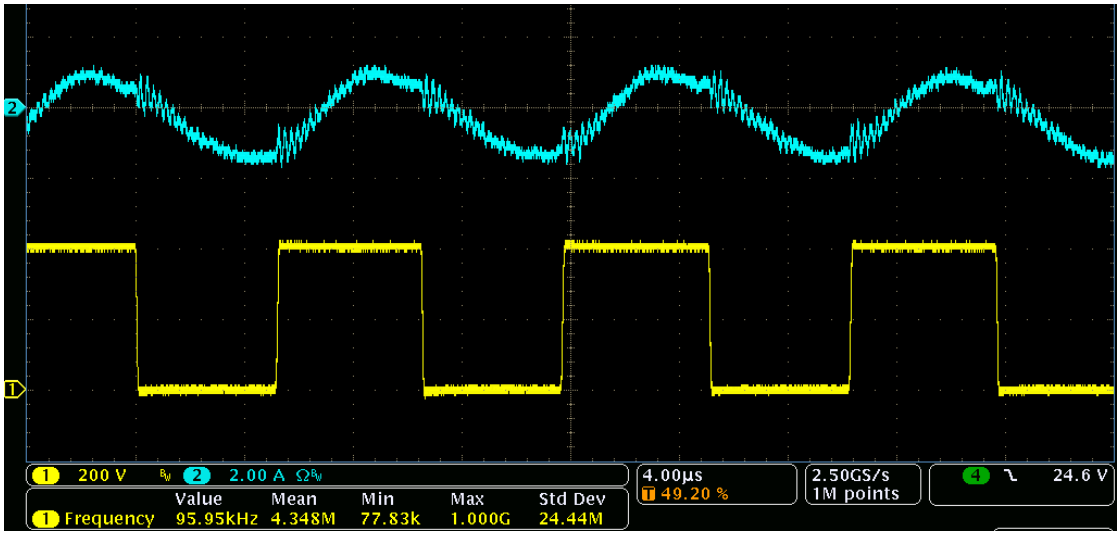

Şekil 4.22 4A çıkış akımında V_T tank gerilimi (sarı) ve i_{Lr} tank akımı (mavi).

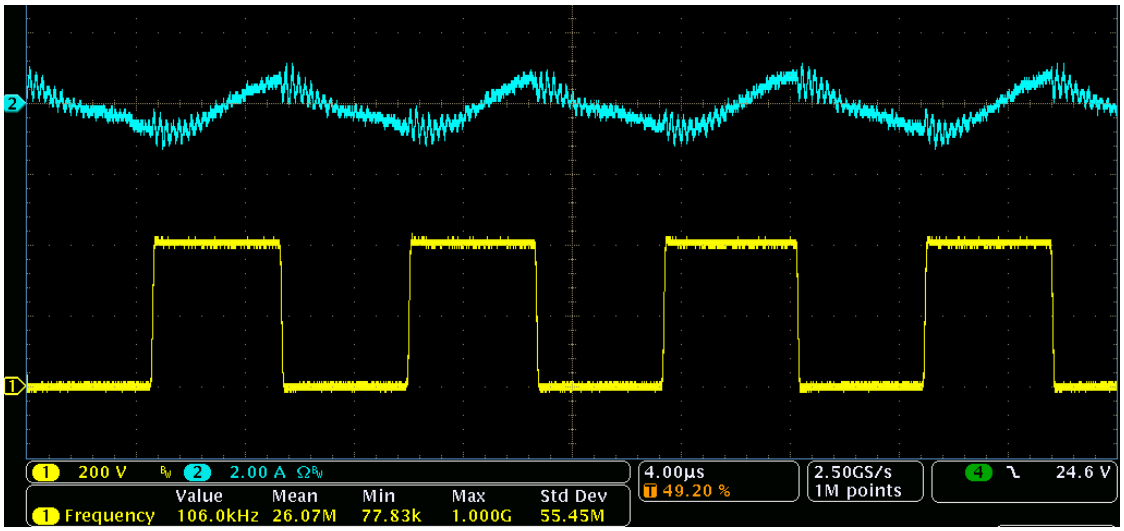

Şekil 4.23 0.15A çıkış akımında V_T tank gerilimi (sarı) ve i_{Lr} tank akımı (mavi).

Şekil 4.23'de 0.15A hafif yük koşulundaki tank geriliminden de görüleceği gibi hafif yük durumunda da düzgün anahtarlama elde edilmiş ve yük azaldığı için anahtarlama frekansı artarak 106kHz olmuştur. Çizelge 4.4'de farklı yük koşullarında alınan ölçüm sonuçları verilmiştir. Yüklenme arttıkça çıkış regülasyonun sağlanması için frekansın arttırıldığı net olarak görülmüştür.

Çizelge 4.4 Farklı yük koşulları için çıkış gerilim, güç ve frekans verileri

Io (A)	Vo (V)	Po (W)	fs (kHz)
0.152	24.613	3.741176	106
0.5	24.597	12.2985	103.3
1	24.520	24.52	101.21
2	24.463	48.926	98.03
4	24.437	97.748	95.95
6	24.393	146.358	93.89
8.5	24.295	206.5075	90.07

LLC rezonans dönüştürücünün en önemli avantajı olan ZVS'e ait dalga şekli, Şekil 4.24'de verilmiştir. Uygulama devresinde i_{DS2} akımının ölçümü için PCB'de entegrenin 5. ve 6. bacakları arasındaki yol kesilmiş bu yol kablo ile birleştirilmiş ve akım probu ile ölçüm alınmıştır ancak bu nokta entegrenin toprak bağlantısı olduğu için kablo ile gerçekleştirilen yeni bağlantıda gürültüler nedeniyle devrede sabit çıkış gerilimi ve anahtarlama elde edilememiştir. Bu nedenle devre şemasında görülen R_8=0.2Ω akım ölçüm direncinin uçlarındaki gerilimin direnç değerine oranı Q_2 anahtarının akımı olan

i_{DS2}'yi vereceği için i_{DS2} akımı R_8 akım ölçüm direncinin uçlarındaki geriliminden elde edilmiştir ve Şekil 4.24'deki yeşil dalga şeklinde görülmektedir. Sarı dalga şekli ise Q_2 anahtarının uçlarındaki gerilim olan V_{DS2} gerilmidir. Elde edilen dalga şekillerinden de görüldüğü gibi elemanın uçlarındaki gerilim olan V_{DS2} sıfıra düştükten sonra Q_2 iletime girmiş ve ZVS sağlanmıştır.

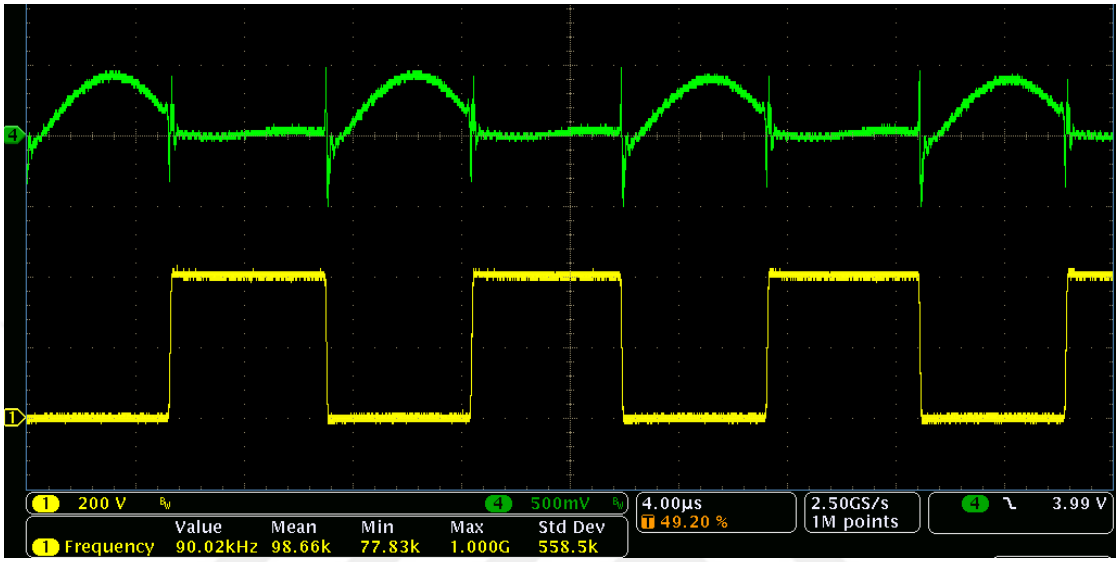

Şekil 4.24 8.5A tam yük durumunda Q_2 anahtar akımı i_{DS2} (yeşil) ve Q_2 anahtar gerilimi V_{DS2} (sarı).

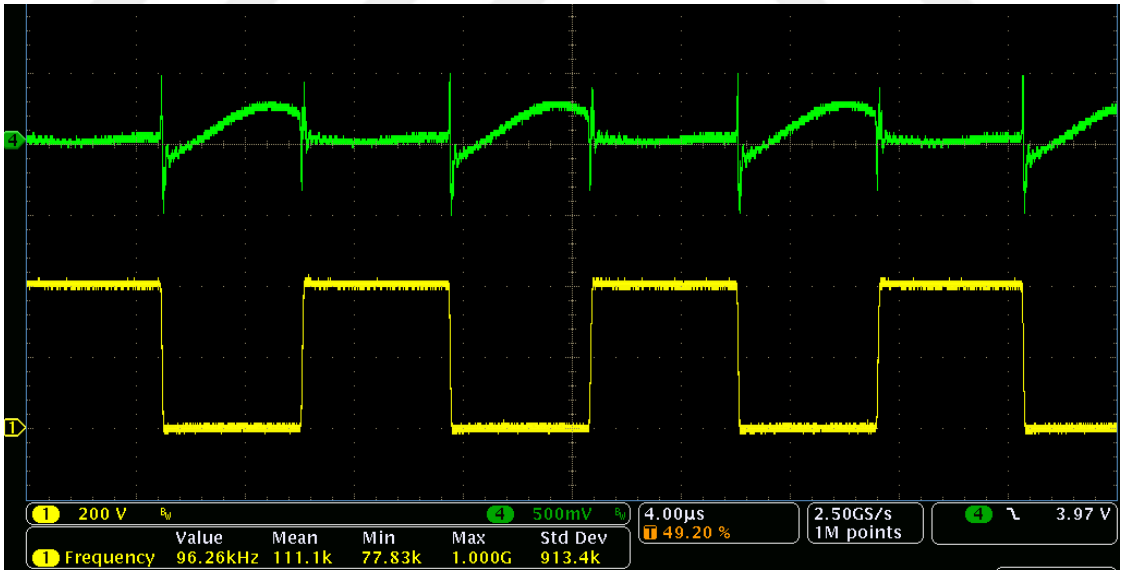

Şekil 4.25 4A çıkış akımında Q_2 anahtar akımı i_{DS2} (yeşil) ve Q_2 anahtar gerilimi V_{DS2} (sarı).

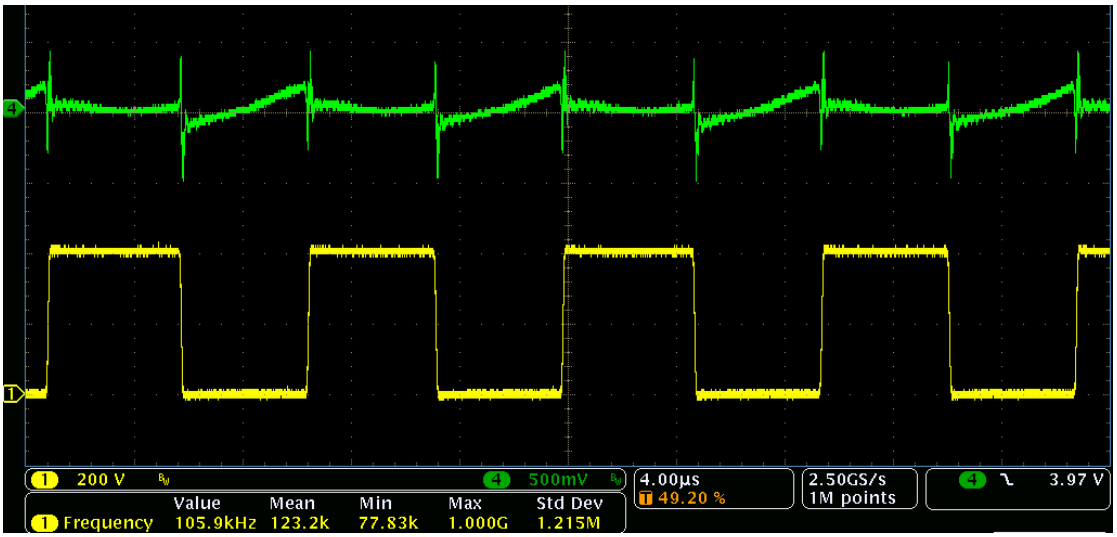

Şekil 4.26 0.15A çıkış akımında Q_2 anahtar akımı i_{DS2} (yeşil) ve Q_2 anahtar gerilimi V_{DS2} (sarı).

4.3.2 Yüksüz Çalışma

DC-DC dönüştürücülerdeki önemli tasarım parametrelerinden biri de yüksüz durumda devrenin gösterdiği davranıştır. Bir dönüştürücü çıkıştan çekilen akımdan bağımsız olarak sabit gerilim verebilmelidir. Yüksüz durumda çıkıştan akım çekilmediği için gerilim yükselir veya stabil gerilim elde edilemez. Bu durum dönüştürücünün beslediği sistemde arızalara yol açabileceği gibi çıkışı regüle etmeye çalışan anahtarlama elemanının çıkışa çok hızlı cevap vermesi gerektiği için anahtarlama sayısı artar ve kayıplar artar. Devre, çıkışı yüksüz durumda regüle edemiyorsa çıkış için minumum yük değeri hesaplanır. Minumum yük, dönüştücünün minumum akım çektiği maksimum direnç değeridir. Bu direnç regülasyonun sağlanması için çıkışta sürekli bulunur. Bu sayede devrenin stabil çalışması sağlanır [29]. Uygulaması gerçekleştirilen devrede başlangıçta belirlenen frekans aralığında $V_{in} = 400V$ iken yüksüz çalışmada regülasyon sağlanamamıştır. Bu durumda çıkış gerilimi sabit kalmamış, düzgün anahtarlama elde edilememiş ve kontrolör bir süre sonra korumaya girip çalışmasını durdurmuştur. Bu nedenle çıkış için minumum yük değeri hesaplanmıştır. Çıkıştan minumum 120mA çekilmesi durumunda regülasyon sağlanmıştır. $R_{loadmin} = 200\Omega$ olarak belirlenmiştir. Bu durumda çıkıştan 2,88W güç çekilmiştir. Çıkışa yerleştirilen bu direnç değeri stabil çalışmayı sağlasa da güç kaybına neden olmakta ve verimi düşürmektedir [30]. Rezonanslı dönüştürücülerin önemli avantajlarından biri de yüksüz ve hafif yük durumunda frekansın değiştirilerek regülasyonun sağlanmasıdır. Çıkış yükü azaldıkça giriş enerjisi hızlı bir şekilde çıkışa

aktarılmalı ve anahtarlama elemanlarının daha hızlı çalışması gerekmektedir. Rezonanslı dönüştürücülerde yüksüz durumda anahtarın açma-kapama sayısı yani anahtarlama frekansı arttırılarak çıkış regülasyonu sağlanır. Uygulaması gerçekleştirilen devrede frekans aralığı başlangıçta maksimum 145kHz olarak belirlenmiştir. Yüksüz çalışmada devre daha yüksek frekanslarda çalışmaya ihtiyaç duyduğu için ve kontrolörün çalışma aralığı R_{max} direnci ile 145kHz'e ayarlandığı için yüksüz çalışmada regülasyon sağlanamamıştır. Eşitlik 4.13'de R_{max}=7kΩ olarak hesaplanmıştır. Bu değer R_{max}=4,75kΩ olarak değiştirilip maksimum çalışma frekansı 176kHz'e ayarlandığında devre, $V_{in} = 400V$ giriş geriliminde yüksüz çalışmada regülasyonu sağlanmıştır. Şekil 4.27'de devrenin yüksüz çalışmada tank akımı ve tank gerilimi verilmiştir.

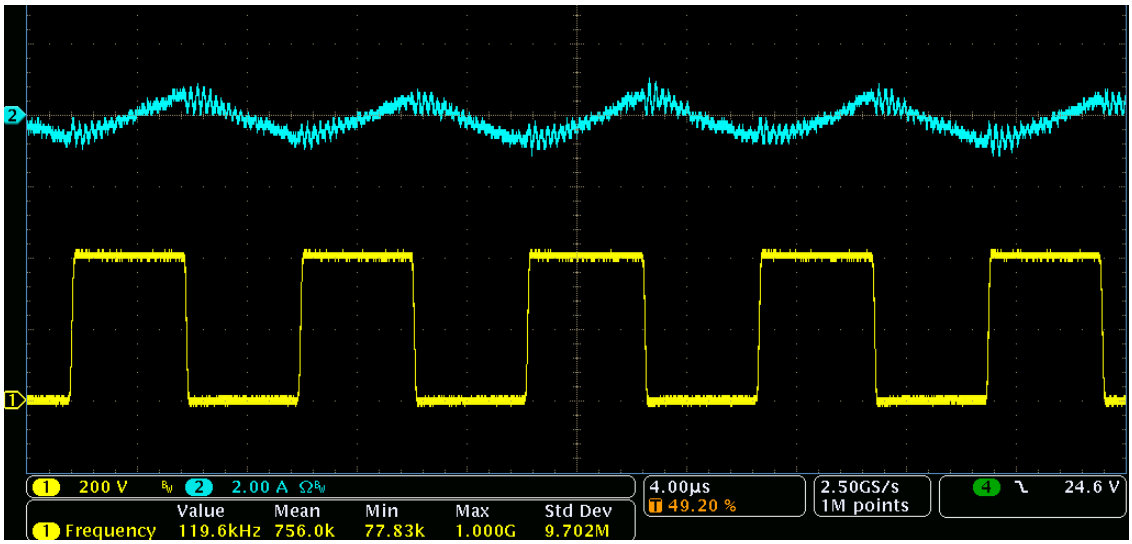

Şekil 4.27 V_{in} =400V, yüksüz durumda V_T tank gerilimi (sarı) ve i_{Lr} tank akımı (mavi).

Kontrolör belirlenen çalışma aralığında frekansı sürekli çıkışa göre arttırıp azaltarak gerilim kontrolünü gerçekleştirir. Şekil 4.28'de yüksüz çalışma için i_{DS2} ve V_{DS2} eğrileri verilmiştir. Yüksüz çalışmada çıkıştan akım çekilmediği için devreden ölçülen akım değerleride oldukça küçüktür. Yüksüz durumda da anahtar ZVS ile anahtarlanmıştır. Yüksüz durumda çıkışta sabit 24,625V gerilim elde edilmiştir. Çekilen akım 0A olduğu için çıkış gücü 0W'tır.

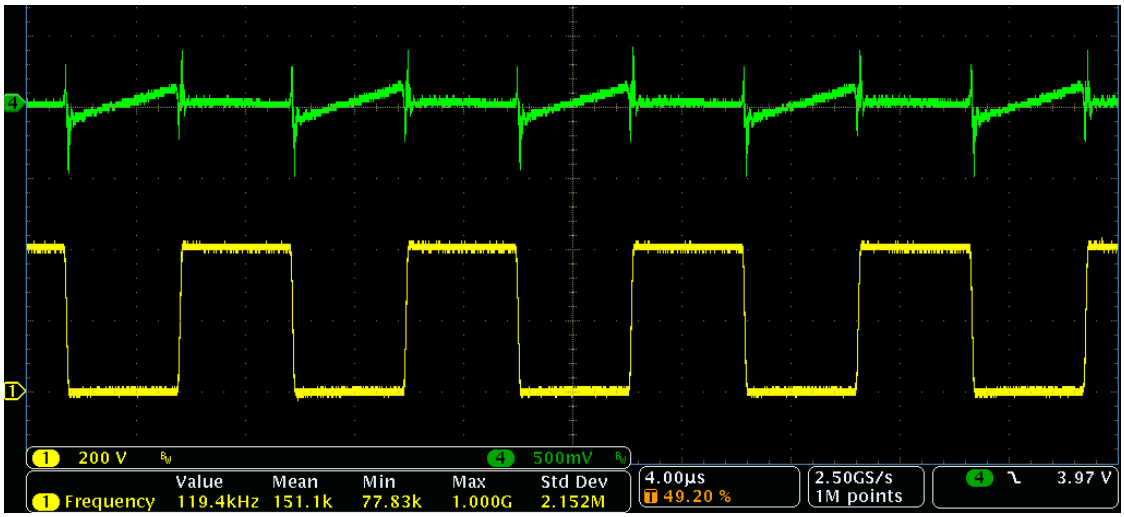

Şekil 4.28 Yüksüz durumda Q_2 anahtar akımı i_{DS2} (yeşil) ve Q_2 anahtar gerilimi V_{DS2} (sarı).

Giriş geriliminin değişmesi durumundada regülasyonun sağlanması için anahtarlama frekansı değiştirilir. Giriş geriliminin düşmesi ile kazanç artacaktır. Kazancın arttırılmasıda frekansın azaltılması ile mümkündür. Bu nedenle giriş gerilimi düştükçe çıkış geriliminin sabit tutulması için anahtarlama frekansı azaltılır [31]. Şekil 4.29'da V_{in}=380V giriş geriliminde tank akımı, tank gerilimi ve alt koldaki MOSFET'in drain-source akım eğrileri görülmektedir.

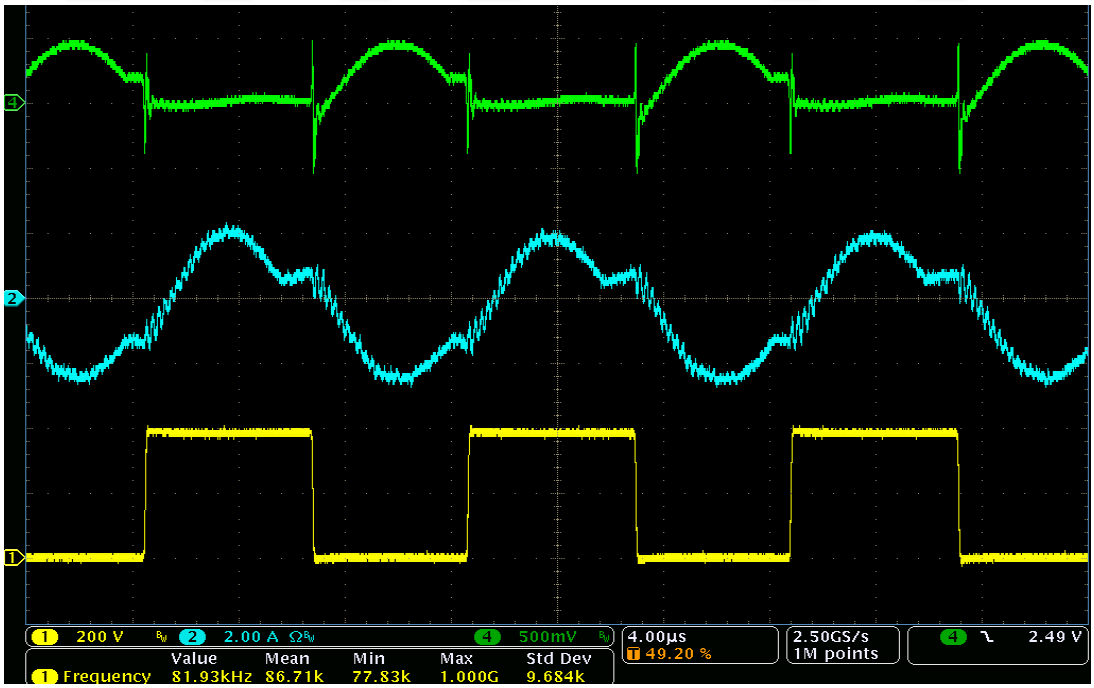

Şekil 4.29 V_{in}=380V-8,5A tam yük durumunda Q_2 anahtar gerilimi V_{DS2} $(sarı)$, i_{Lr} tank akımı (mavi), Q_2 anahtar akımı i_{DS2} (yeşil).

Şekil 4.29'da görüldüğü gibi giriş geriliminin azalması ile regülasyon için frekans azalmış ve 81.93kHz olmuştur. Şekil 4.30'da V_{in}=350V giriş geriliminde frekans daha da azalarak 77kHz olmuştur. 350V giriş gerilimi minumum giriş gerilimi olduğu için bu noktadaki çalışma minumum çalışma frekansıdır ve rezonans frekansının altındadır. Rezonans periyodu anahtarlama frekansının periyodundan kısa olduğu için tank akımı i_{Lr} anahtarlama periyodu sonlanmadan mıknatıslanma akımına eşit olmuştur.

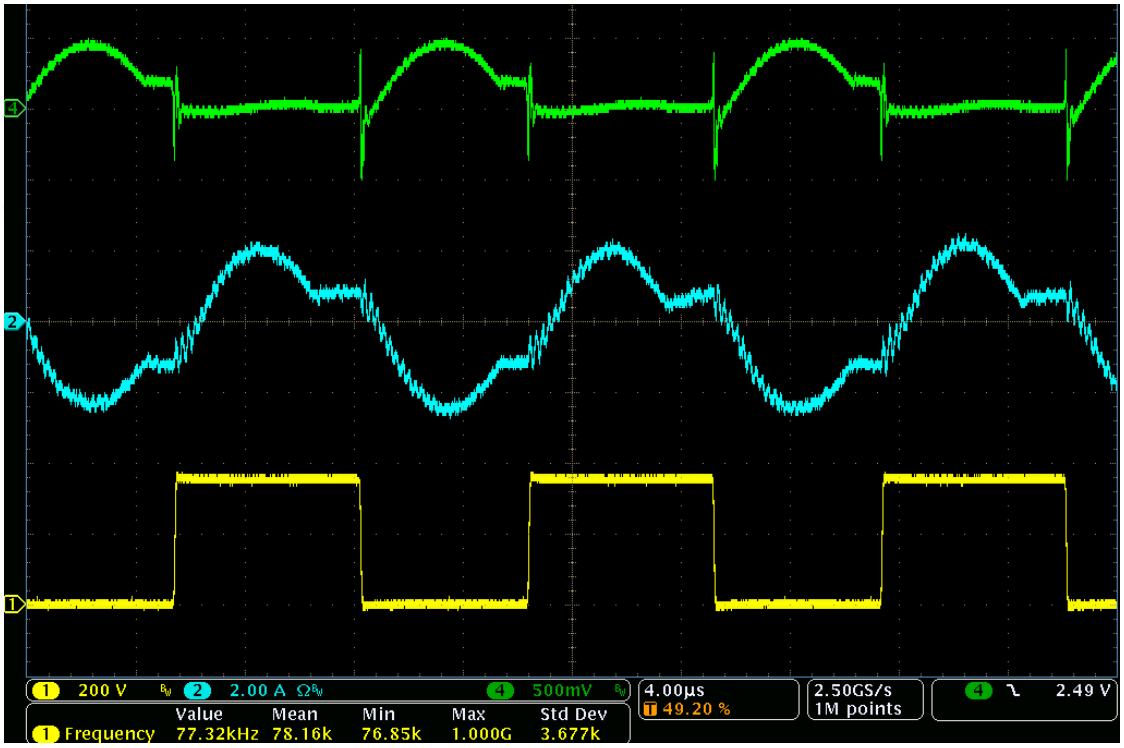

Şekil 4.30 V_{in}=350V-8,5A tam yük durumunda Q_2 anahtar gerilimi V_{DS2} (sarı), i_{Lr} tank akımı (mavi), Q_2 anahtar akımı i_{DS2} (yeşil)

Şekil 4.31 ve 4.32'den görüldüğü gibi giriş geriliminin azalması ile regülasyonun sağlanması için frekans azaltılacağından yüksüz çalışmada V_{in}=380V ve V_{in}=350V giriş gerilimlerinde frekans aralığının değiştirilmesine gerek kalmamıştır. Yüksüz çalışmada V_{in}=400V giriş geriliminde anahtarlama frekansı sınırı 120kHz iken V_{in}=380V giriş geriliminde 108kHz ile regülasyon sağlanmıştır.

Şekil 4.31 V_{in}=380V yüksüz durumda Q_2 anahtar gerilimi V_{DS2} (sarı), tank akımı i_{Lr} (mavi), Q_2 anahtar akımı i_{DS2} (yeşil).

Şekil 4.32 V_{in}=350V yüksüz durumda Q_2 anahtar gerilimi V_{DS2} (sarı), tank akımı i_{Lr} (mavi), Q_2 anahtar akımı i_{DS2} (yeşil).

Uygulama devresinin yük regülasyonu yüksüz ve tam yük akım değerlerinde yani 0A-8.5A arasında incelenmiş ve Şekil 4.33'de verilen dalga şekilleri elde edilmiştir. Çıkıştaki

elektronik yük dinamik akım moduna ayarlanarak dönüştürücünün 50ms tam yükte ve 50ms yüksüz durumda çalışması sağlanmıştır.

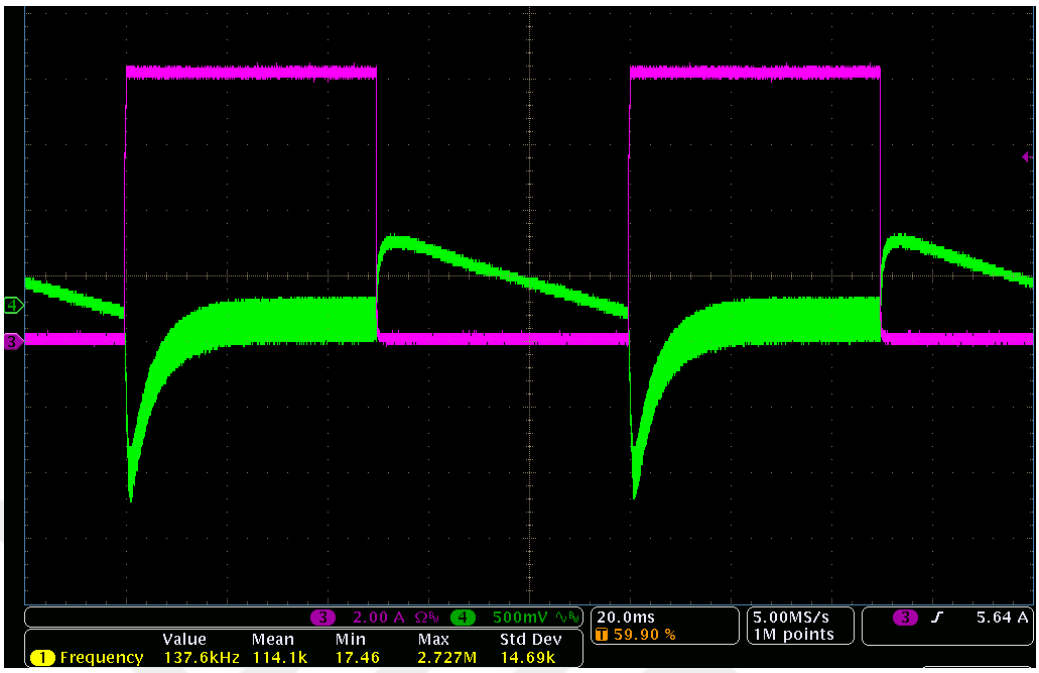

Şekil 4.33 Uygulama devresi yük regülasyonu cevabı. Çıkış gerilimi V_o (yeşil) ve çıkış akımı I_o (pembe) değişimleri

Dalga şekillerinden anlaşılacağı üzere yüksüz durumdan tam yük durumuna geçişte çıkış gerilimi 1.2V düşmüş ve 8ms'de olması gereken değer olan 24V değerine gelmiştir. Tam tersi koşulda tam yükten yüksüz duruma geçerken çıkış gerilimi 0.5V yükselmiştir. Ancak bu aralıkta çıkış geriliminin stabil hala gelmesi net olarak görülemez. Çıkıştaki doğrultucu diyotlarla gerçekleştirildiği için çıkış kondansatörü sadece yük üzerinden deşarj olabilir. 8.5A'den yüksüz duruma geçildiğinde yük devreden kalkacağı için çıkış kondansatörleri 50ms içerisinde deşarj edilemez. Çıkış gerilim dalgalılığı ise %1.25'dir.

Devrenin verimi %10-%100 yüklenme aralığında incelenmiştir. Tam yük durumunda %89.85 verim elde edilmiştir.

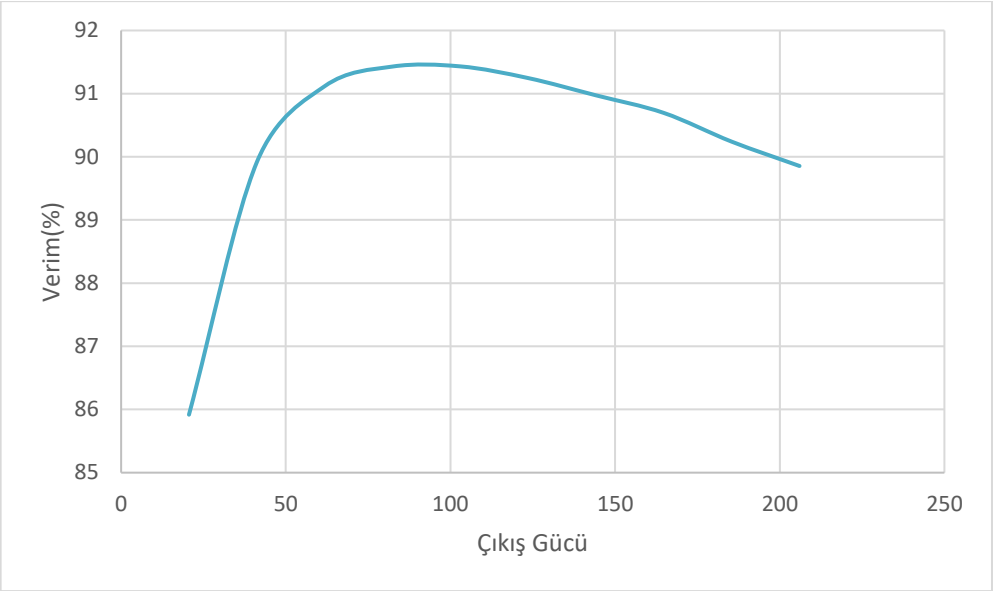

Şekil 4.34 Uygulama devresi verim eğrisi

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında 24V/8.5A çıkışa sahip bir LLC rezonans dönüştürücünün teorik analizi yapılmış ve uygulaması gerçekleştirilmiştir. LLC rezonans dönüştürücüler sahip oldukları rezonans tankı sayesinde anahtarlama elemanının yumuşak anahtarlama ile iletime girmesini sağlarlar. Bu sayede anahtarlama kayıpları yok edilir. Ayrıca klasik PWM dönüştürücülerin aksine frekansın değişken olması sayesinde hafif yük ve yüksüz çalışma koşullarında regülasyon sağlayabilirler. Bu tez kapsamında gerçekleştirilen dönüştürücünün yumuşak anahtarlama ile anahtarlanması ve yüksüz durumda sorunsuz bir şekilde regülasyon sağladığı net olarak görülmüştür.

Tezin birinci bölümünde LLC rezonans dönüştürücünün uygulama alanlarından ve tezin amacından bahsedilmiştir. İkinci bölümde DC-DC dönüştürücülerin sınıflandırılması verildikten sonra PWM dönüştürücüler ve yumuşak anahtarlama hakkında bilgiler verilmiştir. Rezonanslı dönüştürücüler, PWM dönüştürücüler ile karşılaştırılarak incelenmiş ve üç temel rezonans dönüştürünün avantaj ve dezavantajları, kazanç eğrileri incelenmiştir. Üçüncü bölümde LLC rezonans dönüştürücünün çalışma prensibi, kazanç eğrisi ve çalışma aralıkları detaylı olarak analiz edilmiştir. Devrenin en önemli avantajlarından biri olan ZVS ile çalışmanın nasıl gerçekleştiği bu bölümde açıklanmıştır. Son bölümde ise uygulaması gerçekleştirilecek devrenin tasarım parametreleri hesaplanmış ve uygulamadan önce tasarımın doğrulanması için simülasyonu gerçekleştirilmiştir. Elde edilen simülasyon sonuçları devrenin çalışma aralıkları göz önünde bulundurularak analiz edilmiştir. Sonrasında, gerçekleştirilen uygulama detaylı olarak anlatılmıştır. Devrenin tam yük, %50 yüklenme, hafif yük ve yüksüz çalışma

koşullarındaki sonuçları sunulmuştur. Yüksüz çalışma giriş geriliminin minumum ve maksimum olduğu noktalarda incelenmiş ve sonuçlar paylaşılmıştır.

Bu tez çalışması sonucunda 24V sabit çıkış gerilimine sahip 204W gücünde rezonanslı bir LLC DC-DC dönüştürücü prototipi gerçekleştirilmiş böylece teorik çalışma laboratuvar çalışmaları ile doğrulanmıştır. Gerçekleştirilen dönüştürücü farklı güç seviyelerinde ve farklı transformatör konfigürasyonları ile veri merkezi uygulamaları, elektrikli araç ve televizyonlarda kullanılabilir. Gelecek çalışmalarda çıkış diyotlarındaki kayıpların azaltılması için senkron doğrultucu kullanılabilir ve tasarımın daha esnek olması için devrenin kontrolü dijital yapılabilir.

KAYNAKLAR

[1] Fang, Z., Wang, J., Duan, S., Xiao L., Hu,G., Liu,Q., (2018). "Rectifier Current Control for an LLC Resonant Converter Based on a Simplified Linearized Model", Energies. 11: 579.

[2] Yang, B. (2003). "Topology Investigation for Front End DC-DC Power Conversion for Distributed Power System" PhD Dissertation, Dept. ECE., Virginia Tech.

[3] Lazar, J.F., Martinelli, R., (2002). "Steady-State Analysis of the LLC Series Resonant Converter" APEC 2001. Sixteenth Annual IEEE Applied Power Electronics Conference and Exposition.

[4] Biela, J., Badstuebner, U., Kolar, J.W., (2009). "Design of a 5-kW, 1-U, 10-kW/dm3 Resonant DC-DC Converter for Telecom Applications" IEEE Transactions on Power Electronics. 24: 1701-1710.

[5] Chen, H. (2012). "LLC Resonant Current Doubler Converter" Master Dissertation, Dept. EEE., University of Canterbury.

[6] Vural, R., Demirel, İ., Erkmen, B., (2017). "Design and Optimization of a Power Supply Unit for Low Profile LCD/LED TVs" An International Journal of Optimization and Control: Theories & Applications. 7: 158-166.

[7] Simone, S., Adragna, C., Spini, C., Gattavari, G.(2006). "Design-Oriented Steady State Analysis of LLC Resonant Converters Based On FHA", International Symposium on Power Electronics, Electrical Drives, Automation and Motion SPEEDAM, 200-207

[8] Sakka, M., Mierlo, J., and Gualous, H. (2011). "DC/DC Converters for Electric Vehicles", 310-332, (Ed) Soylu, Electric Vehicles - Modelling and Simulations, InTech.

[9] Kazimierczuk, M. and Czarkowski, D. (2011). Resonant Power Converters, Wiley, New York.

[10] Bodur, H. "DC-DC Dönüştürücülerde Yumuşak Anahtarlama Teknikleri", Yumuşak anahtarlama ders notu. 8 Aralık 2018.

[11] Brown, M. (1994). Power Supply Cookbook, Newnes.

[12] ROHM Semiconductor." What is the Difference Between Linear and Switching Regulators?",https://www.rohm.com/electronics-basics/dc-dc-converters/linear-vs-switching-regulators, 9 Haziran 2019.

[13] Bodur, H. (2012). Güç Elektroniği, 2, Birsen Yayınevi, İstanbul.

[14] Salem, M., Jusoh, A., Idris, N., Das, H., Alhamrouni, I., (2018) “Resonant Power Converters with Respect to Passive Storage (LC) Elements and Control Techniques – An Overview”, Renewable and Sustainable Energy Reviews, 91: 504-520.

[15] Bodur H., Aksoy İ., Bakan A.F., (2005) "PWM DC-DC Dönüştürücülerde ZVT ve ZCT Tekniklerine Genel Bir Bakış", Elektrik-Elektronik-Bilgisayar Mühendisliği 11. Ulusal Kongresi, 390-393.

[16] Tech Web (2016). “Switching Regulator Basics: PWM & PFM”, https://micro.rohm.com/en/techweb/knowledge/dcdc/dcdc_sr/dcdc_sr01/897, 4 Mayıs 2019.

[17] Bersani, A., Dumais, A., Khare, S.(2010) “DC/DC LLC Reference Design Using dsPIC”,http://ww1.microchip.com/downloads/en/AppNotes/LLC_Appnotes.pdf, 18 Haziran 2019.

[18] Maniktala, S., (2013) “Understanding and using LLC Converters to Great Advantage”,https://www.microsemi.com/product-directory/power-management/1292-resonant-mode-controllers, 18 Haziran 2019.

[19] Choi, H., (2007), “Half-Bridge LLC Resonant Converter Design Using FSFR-Series Fairchild Power Switch (FPS™) “, https://www.onsemi.com/PowerSolutions/extSearch.do?query=an4151&param1=type&param1_val=document, 19 Haziran 2019.

[20] Yang, B., Lee, F., Zhang, A., Huang, G., (2002). “LLC Resonant Converter for Front End DC/DC Conversion”, APEC. Seventeenth Annual IEEE Applied Power Electronics Conference and Exposition, 1108-1112.

[21] Henke, M., (2014).“Analysis And Design Of Resonant DC/DC Converters For Automotive Applications” Final Project, Institute for Electrical Machines, Traction and Drives, TU Braunschweig.

[22] Bakan, A.F., Büyüktorun, S., Doğangüneş, S., (2018). "Elektrikli Araçlar İçin LLC Rezonans Dönüştürücü Tasarımı" II. Uluslararası Multidisipliner Akademik Çalışmalar Sempozyumu, 16-17 Kasım 2018, İstanbul, 643-655.

[23] Sheehan, R., Diana, L., (2016) “Switch-mode power converter compensation made easy”, https://www.ti.com/seclit/ml/slup341/slup341.pdf, 20 Haziran 2019.

[24] ON Semiconductor, https://www.onsemi.com/pub/Collateral/TND352-D.PDF, 9 Haziran 2019.

[25] Day, M., (2004) “Optimizing Low-Power DC/DC Designs – External versus Internal Compensation”, http://www.ti.com/lit/ml/slyp090/slyp090.pdf, 10 Haziran 2019.

[26] ON Semiconductor, (2010), https://www.mouser.com/ds/2/149/FSFR2100-1010133.pdf, 9 Haziran 2019.

[27] EnOcean, (2011) “PCB Layout considerations for Line-Power Supplies”, https://www.enocean.com/, 9 Haziran 2019.

[28] Texas Instrument, (2013) , “AN-1149 Layout Guidelines for Switching Power Supplies”

[29] Sunpower Electronics, “What is Minimum Load?”, https://www.sunpower-uk.com/glossary/what-is-minimum-load/ , 9 Haziran 2019.

[30] Sandler, S.M., Hymowitz, C.E., (2008) “No-Load Specification Impacts Power-Supply Performance”, https://www.powerelectronics.com/power-management/no-load-specification-impacts-power-supply-performance, 22 Haziran 2019.

[31] Özçelik, Ç., (2017) “Rezonanslı Doğru Akım Kaynaklarının İncelenmesi ve İki Trafolu Bir Uygulamanın Gerçekleştirilmesi” Yüksek Lisans Tezi, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

[32] Yi, K.H., (2016) “LLC DC/DC Converter with Input Voltage Balancing Capacitor for Electric Vehicles” Indian Journal of Science and Technology. 9(17).

[33] Ayyanar, R., Mohan, N., Persson, E., (2002) “Soft-Switching in DC-DC Converters: Principles, Practical Topologies, Design Techniques, Latest Developments”,https://aboutme.samexent.com/classes/spring09/ee5741/SoftSwitching_Lecturenotes.pdf, 22 Haziran 2019.

[34] Introduction to Computer Systems Course (2015) https://students.cs.byu.edu/~clement/cs224/references/HowTos/HowTo_Tones.php, 10 Haziran 2019

[35] Alemdar, Ö.Ş. (2016).”Design And Implementation Of An Unregulated DC-DC Transformer Module Using LLC Resonant Converter” Master Thesis, METU, Graduate School of Natural and Applied Sciences, Ankara.

[36] Tınğ, N.S. (2016). “Yumuşak Anahtarlamalı Yeni Bir DC-DC Dönüştürücünün Geliştirilmesi ve Gerçekleştirilmesi” Doktora Tezi, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Sümeyye BÜYÜKTORUN

Doğum Tarihi ve Yeri : 22.11.1992/ANKARA

Yabancı Dili : İngilizce

E-posta : sumeyyebuyuktorun@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	**Alan**	**Okul/Üniversite**	**Mezuniyet Yılı**
Y. Lisans	Elektrik Mühendisliği A.B.D	Yıldız Teknik Üniversitesi	2019
Lisans	Elektrik Mühendisliği	Yıldız Teknik Üniversitesi	2015
Lise	Matematik-Fen	Başkent Anadolu Lisesi	2010

İŞ TECRÜBESİ

Kurum	Görev	Yıl
TÜBİTAK MAM	Araştırmacı	2016-Halen

YAYINLARI

Bildiri

1. Bakan, A.F., Büyüktorun, S., Doğangüneş, S., (2018). "Elektrikli Araçlar İçin LLC Rezonans Dönüştürücü Tasarımı" II. Uluslararası Multidisipliner Akademik Çalışmalar Sempozyumu, 16-17 Kasım 2018, İstanbul, 643-655.